

תמצית הש"ס

גפ"ת

בבא מציעא ק"ד: – בבא בתרא י"ז.

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ.).

דיני עיסקא

המקבל פרקמטיא שעל המקבל לטרוח ולמכרה והרווח מתחלק לשניהם רבנן תיקנו לטובת שניהם שהעיסקא תהיה **פלגא מלווה ופלגא פקדון** וחייב באונסים על חצי, לנהרדעי יכול לכלות את הפלגא מלווה ואם מת אינו נעשה מטלטלין אצל בניו, לרבא להכי קרו ליה עיסקא שאינו יכול לכלות לרשי" כדי שיטרח בשלו כדי להרויח וממילא יטרח גם בחצי השני, ולתוס' כדי שיהיה ממה לגבות במקרה הצורך. ואין נעשה מטלטלין אצל בניו, מפני שהנתון סומך עליה כמו שסומך על קרקעות משועבדים.

חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלווה- דבסתם עיסקא בעל הפירות מקבל שלישי בשכר ומחצית הרווח כדי שלא יהיה ריבית, ואם חילקו את העיסקא לשתי שטרות ובאחד הפסיד ובאחד הרוויח, מפסיד בעל הפירות כיון שמהרווח מקבל רק שלישי ומהפסיד מקבל חצי, ואתלו היה הכל בשטר אחד היה ההפסד מתקן מהרווח, **תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלווה-** כנ"ל, אלא שכאן מפסיד הלווה במה שמקזזים את ההפסד מהרווח.

ק"ה. אם הפסיד בעיסקא והשלים המקבל את החסר מכיסו אינו יכול לטעון אח"כ שחצי מההפסד גם על בעה"ב וברווח יטול שלישי, שאנו תולים שרצה לשלם הכל משלו בלי להודיע לבעה"ב, כדי שלא יקראו לו "מפסיד עיסקי".

ב' שקיבלו עיסקא יחד לא יכול אחד לבקש את הרווח לפני סיום העיסקא, אלא הרווח נהיה כחלק מהעיסקא כדי שאם יפסידו יוכלו להשלים את הקרן מהרווח, וכן אינו יכול לבקש לפרק את השותפות אפי"י מקבל עליו את ההפסד של חברו, כיון שהחלקים משועבדים זה לזה להשלים הפסדים, ומזלא דבי תרי עדיף, וכתבו התוס' דדוקא שניים, אבל אם אחד שמקבל עיסקא יכול לחזור בו קודם הזמן, דפועל יכול לחזור בו אפי"י בחצי היום, אבל בעל העיסקא אינו יכול לחזור בו, דפלגא הוא מלווה, וגם הפלגא פקדון הרי השליטו להשתכר בו.

המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש שהרי בכל מקרה הוא משלם לבעה"ב סכום קבוע, אין שומעין לו, אפי"י אם מתחייב לקצור את העשבים אח"כ, ולשלם לבעה"ב חיטים יפות ממקום אחר, או לנכש כפי חלק בעה"ב, מפני שנופלים בשדה זרעים מהעשבים הרעים, ויגדלו בשנה הבאה, ובאריס פשיטא שאינו יכול לומר כך, שהרי מפסיד חלקו של בעה"ב.

המקבל שדה מחבירו באריסות ולא עשתה אלא מעט, חייב להמשיך לטפל בה, אם יש בתבואה כדי להעמיד כרי, והיינו כדי שתעמוד בה הרחת, ואין החלק הרחב ברכת נראה מבחוץ, י"א ג' סאין, וי"ב ב' סאין, חוץ מן ההוצאה, שכן כותב לו "אנא אוקים ואניר וכו' ". ולר"י חייב להמשיך לטפל בה אם צומח בה כפי השיעור שזרעו בה. ובקבלנות אינו חייב לטפל בה, כיון שבעה"ב לא מפסיד. והשיעור הוא ד' קבין או ח' קבין, לבית כור שהוא אלף וחמש מאות אמה על חמישים אמה, וזה תלוי אם הקרקעות באותו זמן שמינות או כחושות.

שיעורי כמה דינים

זיתים וענבים שלא עתיד להגמר בישולם לב"ש מקבלים טומאת אוכלים, ולב"ה אינם מקבלים טומאת אוכלים דלא חזו לאכילה, ושיעורם ד' קבין לקורה בפעם אחת, במקום שמכניסים כור תחת הקורה, וב' קבין במקום שמכניסים ג' כורין תחת הקורה.

ק"ה: זב וטהור שעלו באילן או בענף שכוחם רע נטמא הטהור, מפני שהם מכופפים את האילן או הגזע והעליון נחשב מכביד על התחתון, והוא נטמא בין אם הוא למעלה בין אם הוא למטה, ושיעור האילן הוא כל שאין בעיקרו כדי לחוק בחתכו רובע, ושיעור הענף שיכול להקיפו בכף ידו.

המהלך בבית הפרס שדה שנחרש בה קבר שחוששים שיש שם עצם כשעורה ע"ג אדם שכוחו רע, והיינו שארכובותיו נוקשות זו לזו כשהוא נושא אותו, או ע"ג בהמה שכוחה רע, והיינו שאינה מטלת גללים מכח המשא, או שהולך ע"ג אבנים שיכול להסיט, טמא מפני שכיון שהתחתון כוחו רע נחשב שהעליון הסיט את העצם. והקשו התוס' אמאי באין כוחו רע אין התחתון מטמא את העליון במגע, או מדיון טומאה בחיבורים, ותי' שהתחתון נכרי ואינו מקבל טומאה, או דאירי בישראל הלושב כמה בגדים.

הנושא משאוי על כתפו והגיע זמן תפילה, אם נושא פחות מד' קבין מפשלים לאחוריו ומתפלל, ומד' קבין צריך להניחם מפני שהכבוד מונע לכון ליבו. וכן אסור משא ד' קבין על ראשו כשיש שם תפילין שלא יתמעכו ממנו המשא, והנושא זבל על ראשו יסלק את התפילין לזרועו במקום תפילין, ולא יסלקם לצדדים בראשו, ובבי שילא אוסרים לשים על הראש אפי"י את מטפחת התפילין, ור"ח גורס מטפחת של לחם, ואפי"י שיעור ריבועא דריבועא דפומבדיתא.

רוח שפיורה את העומרים על פני הלקט צריך לתת לעניים לפי אומדן, ולרשב"ג כדי נפילה, והיינו ד' קבין לשדה שנזרעה בכור, והתוס' פירשו שבמקום שראוי לצמח כור לא גדל אלא ד' סאין, ורבי ירמיה מסתפק אם דנים לפי זריעה ביד או בשוורים שצריך הרבה יותר.

המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה

אם זה מכת מדינה וכגון שנשדפו רוב השדות באותה בקעה, וי"א שנשדפו ד' השדות מצדיה, מנכה לו מהחכירות, ואם לאו אינו מנכה מהחכירות דאמר ליה מזלך גרם. ולר"י אם קיבלה במעות בכל גוונא אינו מנכה מהחכירות מפני שעל המעות לא נגזרה גזירה, ולית דחש להא דר"י. ודין זה הוא בקבלנות, אבל באריסות מתחלקים במה שיש.

הגמ' מסתפקת אי חשיב מכת מדינה שנשדף רק תלם אחד מסביב לכל השדה, או כשיש הפסק שדה בור לשדות שסביבה והשדות שסביבה נשדפו, או כשהשדות שסביבה זרועות אספסתא ולא נשדפו והשדות סביבם נשדפו, או שהם זרועות בדבר אחר ד"ל שאספסתא אינה תבואה אבל זה תבואה, וכן ילה"ס אם חיטים ושעורים הם דבר אחר, או כששלו לקתה בשדפון והם לקו בירקון או איפכא, תיקו.

ק"ו. ואף שלגבי גאולת שדה אחרי ב' שנים בזמן שהיוכל נוהג אין מחשבים שנת שדפון וירקון ושביעית ושנים כשל אליהו שלא ירדו גשמים, ומשמע דאירי בשנים שאין בהם תבואה כלל, והכא חשיב מכת מדינה אף בפחות, שאני התם דבעינן "שני תבואות", ושביעית אע"פ שיש תבואה בחול, מי"מ אפקעתא דמלכא היא שלא לזרוע ואינה שנת תבואה, דא"א שיהיה תבואה בארץ בהתר כלל, (וכמ"מ) במקדיש אחר היוכל מגרעים מחמישים כסף של הפרדיון גם שנת שביעית במקדיש אחר היוכל, מפני שראויה לשתוח בה פירותיו, ולגבי בשדה אחוזה לא כתיב "שני תבואות").

ואם אמר לו לזרוע חיטים זורעה שעורים ולקתה עם רוב השדות שהיו זרועות שעורים, מסתבר שיכול לומר לו שאם היה זורע חיטים לא היה משתדף כיון שהתפלל על חיטים.

ואם לא השתדפו רוב השדות אבל השתדפו כל שדותיו של המחכיר בכל מקום שהם, יכול לומר לו שאם היתה שלו לא היתה משתדפת אלא היה נשאר לו מעט, וכדכתיב "כי נשארנו מעט מהרבה".

ואם השתדפו כל שדותיו של החוכר, וגם רוב השדות באותה בקעה, מסתבר שיכול לומר לחוכר שמזלו גרם, ואינו יכול לטעון שהיה נשאר לו מעט וכנ"ל, מפני שהיה נשאר לו שדה של עצמו, אבל המחכיר יכול לטעון שאף שנשדפה גם התבואה בשדה זו נשאר לו מה שמקבל תמורת החכירה. תוס'.

זרע או **זרע** והיה מכת מדינה לשמואל חייב לשלם לו, מפני שאמור לו זרע כל מה שאם היה זורע היה מתקיים בו "ובימי רעבון ישבעו", ואירי שאמרו לו זרע כל מה שתוצה, דלא שייך לומר שהיה מתקיים בו "ותגור אומר ויקם לך" דבסתמא לא היה מקבל הקב"ה תפילתו שיצליח כל מה שיוע. תוס'. ורב ששת מקשה מהא דרועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא זאב ודרס או ארי וטרף, אומדים אם היה יכול להציל, ואין אומרים שהיה מתרחש לו נס "גם את הארי ואת הדב הכה עבדך", ואין לדחות שאם היה ראוי לנס היה מתרחש לו נס כמו לרבי חנינא בן דוסא שהעזיזם הביאו דובים בקרניהם, מפני שיכול לומר שאינו ראוי לנס גדול.

ק"ו: כמה פעמים חייב לזרוע - לרבי דבתרי זימני הוי חזקה חייב לזרוע ב' פעמים, ולרשב"ג דבתלת זימני הוי חזקה חייב לזרוע ג' פעמים, ואם לא זרע פעמים אלו אינו מנכה מחיבורו אפי' במכת מדינה.

זרע ולא צמח כלל - לר"ל דינא דמתני' שבאכלה חגב מנכה מחיבורו, היינו כשצמח, אבל אם זרע ולא צמח צריך לחזור ולזרוע כל ימי הזרע שזמא עדיין לא הגיע זמן הזריעה, עד זמן שכשהאריסים חוזרים קרוב לסוף השעה העשירית נמצא כימה באמצע הרקיע והיינו באדר (עיי' ברש"י סדר המזלות), וזמן זה הוא באפלי שעורים וקטנית הנזרעים באדר, אבל בחרפי חטים ושיפון הנזרעים בתחילת החורף נחלקו בזה תנאים, לר"מ ור"ש בן מנסיא זמן הזרע הוא עד חצי כסלו (ועד חצי שבט חורף חזקו וחורפו של סתיו וימי צינה, ועד חצי ניסן קור, ועד חצי סיון קציר, ועד חצי אב קיץ חזקו של יובש, ונקרא קיץ מפני שמייבישים באותו זמן תמרים ותאנים לקציעות, ועד חצי תשרי חום), ולר"י הכל מתחיל בתחילת תשרי, ולר"ש הכל מתחיל מתחילת מרחשון. ושיטת התוס' שהפועלים חוזרים בצאת הכוכבים, וכימה נמצאת מעל ראשיהם בתחילת שבט.

המקבל קרקע על שפת נהר מלכא סבא לזרוע בה שומים, וסכרו את הנהר, חשיב מכת מדינה, ומנכה לו מן חיבורו.

מתי נותן לו מהתבואה של אותה השדה-

בין אם התבואה בשדה לקתה שהיו החטים שדופות או כחושות, ובין אם היו חיטיה יפות, צריך לתת לו מתוכה.

ואם קיבלה לאספסתא וצריך לתת שעורים מהשוק, והלך זרע שם שעורים אחרי האספסתא ולקו השעורים, צריך להביא שעורים מהשוק, שהרי השדה עשתה לו אספסתא כמו שסיכמו.

ואם קיבל פרדס והחמיץ היין צריך להביא יין מהשוק, כיון שהענבים גדלו טוב מפני שבחביתויו בביתו הם לקו, ומזלו גרם, ואם התליעו הענבים ושדה שלקתה בעומריה נותן לו מתוכה כיון שהם עדיין צריכים לקרקע, וכגון שלא איחר יותר מהרגילות.

שינוי מדעת בעה"ב-

בזריעת שדה - לת"ק לא ישנה משעורים לחטים מפני שהחטים מכחישות יותר את הקרקע, ודווקא בחוכר אבל בארים עדיף לו להרויח יותר, וכן לא ישנה מתבואה לקטנית (ובבבלי שאינה הרים כא"י אלא סבועה בבצעי המים ואין לחוש לכחשא דארעא, יכול לשנות מתבואה לקטנית), אבל מחטיים לשעורים או מקטנית לתבואה יכול לשנות, ולרשב"ג לא ישנה כלל, ד"שאירתי ישראל לא יעשו עולה וכו' ", משום דהאי מאן דניחא ליה דתיתבור ארעיה ליזרעיה שתא חיטי ושתא שערך, לרש"י לא טוב לשדה לזרוע שנה חטים ושנה שעורים, ושזמא הוא זרע חטים בשנה שעברה, ולתוס' אדרבה באופן זה זה טוב לשדה כאילו הובירה שנה, ושזמא זרע שעורים בשנה בעברה. וכן יזרענה שנה שתי ושנה ערב (ואם חורש לאחר קצירה ושונה בשעת הזרע אין בזה איסור).

במעות עניים - מגבית פורים יתנוה לצרכי פורים ואין מדקדקים אם נשאר לעניים מהמעות, אך לר"מ אין העני רשאי לקנות בהם רצועה לסנדלו, אא"כ התנה במעמד אנשי העיר, ורשב"ג מיקל מפני שאין אדם מקפיד בדבר שאינו חסר בו.

ק"ז.

שחללים הגדלים בערוגות הפשתן אין בהם משום גזל מפני שהבעלים מרויח פשתן בעקירתם, אא"כ הוקשו לזרע שכבר אין עקירתם מועילה לפשתן, או שהם עומדות על הגבולין. ואף שיהושע התנה שהיו מלקטים עשבים בכל מקום, איירי בראויים רק בבהמה, והכא איירי בראויים לאדם. תוס'.

אילן העומד על המיצר לרש"י נטוע סמוך למיצר והשורשים נוטים לשל חבירו, ולתוס' נטוע על המיצר של שניהם, והשורשים נוטים לשניהם, והנוף נוטה יותר לאחד, נהגו בני מצרא ללכת אחרי השורשים, לרב כל אחד מקבל מה שמעל השדה שלו, ולשמואל חולקים ביניהם, ואם האילן מומלא את כל המיצר הששורשים נוטים לשני הצדדים מודה רב שחולקו, אע"פ שהנוף נוטה יותר לאחד מהם. וכתבו התוס' שאם האילן כולו ברשות אחד והענפים ברשות חבירו, הכל של בעל השורשים (ומביא ביכורים וקרא שע"מ כן התנול יהושע את הארץ). עוד כתבו שבשני גינות זו למעלה מזו שיש ריק ביניהם, השורשים הם של עליון, והנוף לר"י של תחתון ולר"י של עליון, ורב ושמואל יכולים לסבור בין כר"י בין כר"מ.

הרע-עין אין כדאי לקנות קרקע הסמוכה לעיר שיען בני אדם שולטת בה תמיד, שהרי שינוי שאסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה כדי שלא יפסידה בעין הרע. ואם הקיפה חומה שפיר דמי. ואמרו רב שצ"ט מתים מעין הרע ואחד בדרך ארץ, ומ"מ בני יוסף אף שאין עין הרע שולטת בהם, מביא עליהם הקב"ה הלאים אחרים כשצריכים למות. תוס'.

ברוך אתה בעיר... בשדה... בבואך... ובצאתך - לרב היינו שיהא ביתו סמוך לבית הכנסת, ויהיו נכסיו קרובים לעיר, ולא ימצא את אשתו ספק נדה בשעה שבא מהדרך, ויהיו צאצאיו כמותו. ולריו"ח היינו שיהיה בית הכסא סמוך לשולחנו כדי שיוכל לבדוק עצמו לפני ואחרי האכילה (אבל בבית הכנסת לאו מעלייתא היא שהרי יש שכר פסיעות), ויהיו נכסיו שליש תבואה שליש זיתים שליש גפנים שאם תבואה אחת תלקה יהיה לו פליטה, ותהא יציאתו מן העולם ללא חטא כמו ביאתו לעולם.

ק"ז: והסיר ד' ממך כל חולי-

ולשמואל היינו חולאים הבאים מהרוח שהם הגורמים למיתתו שכל אדם מזיקה לו רוח אחרת, (ואף הרוגי מלכות אם יסימו להם סם המחבר בשר חתוך לא ימותו ללא הרוח), ולרבי חנינא זו צינה, דהכל בידי שמים חוץ מצינים פחים – לרש"י היינו קור הנופת, ולתוס' היינו קור או חום (ולשמואל הרוח מזיקה גם ללא צינה), (ואיירי במארעות הבאות על האדם, אבל במידות הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. תוס'). ולרבי יוסי בר חנינא זו צואת האף והאוזן, שרובן קשה ומיעוטן יפה, ולרבי אלעזר זו מרה, ונקראת מחלה מפני שמחלה כל גופו של אדם, או מפני שפ"ג חלאים תלויים במרה (ופת שחרית במלח וקיתון של מים למי שאין לו יין מנבטלתן).

פת שחרית מצילה מחמה צינה זיקין ומזיקין, ומיישבת דעתו של אדם וממילא היא מחכימת פתני לפי שאינו מצטער בעיניו, וזוכה בדין ע"י שמטעים דבריו בב"ד בדין עם חבירו, וללמוד תורה, וללמוד, ודבריו נשמעים שיש לו לב להטעימן, ותלמודו מתקיים בידו, ואין בשרו מעלה הבל, ואם בעל הרהורים הוא נזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת, והורגת תולעים שבבני מעיים, וי"א שמונעת קנאה לפי שליבו טוב עליו, ומכניס אהבה. ועל ידיה משיג אחרים בריצנו.

דרך מדידת קרקעות - רב יהודה אמר לדייק במדידת קרקע במכירה ובחלוקת ירושה ובשותפות, ולזלזל – לרש"י היינו לא לדקדק להרחיבם, ולתוס' למדוד אותם שוחקות ולא מצומצמות, כדי שיוכלו לעמוד ברווח, במדידת ד' אמות שמרחיקים את השדות מאמת המים כדי שלא לקלקל את שפתה, מפני שהם שייכים לבעלי השדות, וכתבו התוס' (לתירוץ קמא) דאיירי ביאור גדול, אבל אמת המים של יחיד די להרחיק אמה מכאן ואמה מאכאן, ואת הד' אמות הסמוכות לנהר לא ימדוד כלל אלא יניח באומד שיהיה ניכר שזה שלם ורחב, מפני שהם שייכים לכל העולם ומי ימחל על כך.

קציצת אילנות הסמוכות לנהר - יש לקצוץ אילנות מב' עברי הנהר כמלוא כתפי מושכי חבל הספינה, כדי שיעור מתיחת החבל וכל פעם חולכים מצד אחר, וצריכים להטות עצמם לעיר כדי שלא יפלו למים, וא"צ ט"ז אמה כדרך רה"ר כמו שעשה רבי נתן בר אושעיא. ורבה בר רב הונא אמר שהוא יקצוץ אחרי שהאחרים יקצצו, ואף דאמרין קשוט עצמן תחילה, ידע שהם לא יקצצו אחריו כיון שהיו פריסים וממילא אין תועלת בקציצתו, ורבה בר רב נחמן עבר שם וקצץ, ואמרו "יוד השרים והסגנים היתה במעל הוה ראשונה" כיון שלא ידע שהעליון והתחתון של עכו"ם, ואמרו רבה בר רב הונא שמי שקצץ ימותו בניו, ולא היה לו זרע כל ימי רבה בר רב הונא.

ק"ת. חיובים המוטלים על הציבור - לסתימת העיר גובים גם מיתומים אבל לא מרבנן, דרבנן לא צריכי נטירותא שהתורה שומרת עליהם, אבל למעין ובור גובים כסף גם מרבנן שגם הם צריכים לשנות, אבל אינם צריכים להשתתף בעצמם בחפירה שגנאי הוא להם.

נהר שנסתם באבנים אם נסתם מלעלה צריכים התחתונים לסייע לעליונים כיון שזה מועיל גם להם, אבל אם נסתם למטה אין העליונים צריכים לסייע לתחתונים דאדרבה טוב להם שהנהר יתרבה אצלם, ובחריץ שעושים לסלק מי הגשמים במקום שהם מרבים טיט ובקלקלים את הדרכים, הדין הפוך.

וכן חמש גנות המסתפקות ממעין אחד ונתקלקל המעין, כל גנה מתקנת אם התקלקל ממנה ומלמעלה. ובחמש חצרות המקלחות לביב כל חצר מתקנת אם התקלקל ממנה ולמטה.

המחזיק בשפת הנהר הוא חצוף שמקלקל מקום לרבים אבל לא מסלקים אותו מדינא, ובזמננו שכותבים בשטרות המכירה שקונה בנהר עד מקום שהמים מגיעים לצוואר הסוס, מסלקים אותו רש"י מפוש לפי שהמקום קנוי ללקוח השדה שעל שפת הנהר. והתוס' מבארים שמסלקים את הבא להחזיק שם לכתחילה, שזמא יבוא להחזיק עד תוך הנהר כמו שכתב המלך, ועיכב את הילוך הספינות.

דינא דבר מצרא

המחזיק בין אחים או בין שותפים שקיבלה בטסקא מהמלך לרב הוא חצוף אבל אין מסלקים אותו, ולרב נחמן מסלקים אותו, אך אם הם טוענים משום דינא דבר מצרא אין מסלקים אותו לרש"י רב נחמן לא סובר דינא דבר מצרא, ולתוס' שאני הכא שגם הם יכלו לקבלה מהמלך, אבל במכר שלא ידע שרוצה למכור שייך דינא דבר מצרא, ולנהרדעי מסלקים גם משום דינא דבר מצרא, משום "ועשית הישר והטוב בעיני ד' " שהוא אינו נחסר כ"כ לקנות במקום אחר, ולבר מצרא זה טירחא לקנות במקום אחר.

הנמלך בבר מצרא ואמרו לו שיקנה את הקרקע הסמוכה לו, לרבינא א"צ קנין, ולנהרדעי צריך קנין דאל"כ יכול לומר לו משטה הייתי בך, כדי שהמוכר לא יעלה את המחיר כיון שאני בר מצרא, וכן הלכה. ואם לא עשו קנין משלם הבר מצרא כפי שוויה בזמן הקנייה הראשונה דאין קנין הראשון כלום. ואם קנה את הקרקע בזול, אם הוזיל דווקא לו משלם לו את שוויה, ואם לכולם היה מזיל משלם לו כמה ששילם. ואם קנה את הקרקע ביוקר משלם לו כמה ששילם, דאין אונאה לקרקעות.

הקונה קרקע קטנה באמצע שדה המוכר ואח"כ מוכר לו עוד קרקע, אם הקרקע הראשונה שקנה היא עידית או זיבורית העשויה לימכר בעצמה, ואינה דומה למה שסביבה, נחשב גם הלוקח בר מצרא, ואם לאו אין המוכיח הראשונה אלא הערמה כדי להיות מצרן, הלכך מהשתא מסלקינן ליה.

ק"ח: כמה דברים שאין בהם דינא דבר מצרא-

מתנה, אא"כ כתב לו אחריות שאז זה ודאי מכר.

אם הלוקח קנה את כל נכסי המוכר גם במקומות אחרים, מפני שהמוכר יפסיד את שאר המכירה, ולא תיקנו דבר שהוא רע למוכר.

אם הקונה הוא הבעלים הראשונים.

אם המוכר הוא עכו"ם, משום שהרויח שהוציא את העכו"ם משם.

אם הקונה הוא עכו"ם, משום שלא שייך בו "ועשית הישר והטוב" ואין דינא דבר מצרא אלא ללוקח, אבל המוכר הרי ביזו לא למכור כלל, (ומ"מ מנדים את המוכר עד שיקבל לשלם את כל הנזקים אם ישראל מוכן לשלם כמו העכו"ם). (תוס').

אם מכר למלוה את השדה שהיתה ממושכנת לו שהוא מצרן יותר מכולם.

אם המוכר דחוק למכור כדי לקנות שדה קרובה יותר או יפה יותר דאין לנו להפסיד את המוכר משום דינא דבר מצרא, ואם יתעכב במכירתה יתכן שאחר יקנה את הקרקע השניה.

אם המוכר זקוק למעות לצורך מס או מזונות אלמנה ובנות או קבורה (וכמו שלצורך אלו מוכרים בלא אכרזתא (לרש"י איירי לצורך יתומים, ולתוס' לכל צרכי היתומים א"צ הכרזה ואיירי בצורך האשה והבנות). ואם מחמת אלו לא ממתניים כ"ש שאין ממתניים משום דינא דבר מצרא).

אם מכר לאשה או ליתומים שאין דרכם לחזר אחר שדה לקנות, או לשותפו שכיון שלא נתברר חלקו הרי הוא כשכן בכלה.

אם השני מביא זוזי טבי במשקל והבר מצרא מביא תקולי שהמטבע יותר יוצא, או איפכא, שיכול המוכר לומר זה טוב לי יותר, או אם המעות של הבר מצרא הם צרורות וירא שמא אם יתירם יטען שהיה שם יותר, ושללו מותרות.

אם לבר מצרא אין כרגע מעות ורוצה לטרוח להביא אין ממתניים לו, ואם אומר שילך להביא ממתנינים לו אם הוא אמיד שאומדים שיכול לקיים דבריו.

בעל הקרקע יכול לעכב על בעל הבתים למכור לאחר דטוב שיהיה בניינו בקרקע שלו, אבל בעל הבתים לא יכול לעכב על בעל הקרקע שהרי בבוא היום יסתלק מהקרקע.

בית הסמוך לבית, או קרקע שאינה ראויה לזריעה לא שייך בהם דינא דבר מצרא. תוס'.

בעל דקלים שיש לו זכות בקרקע זמן מסוים או עד שיבשו, לא יכול לעכב על בעל הקרקע למכור לאחר, אבל בעל הקרקע יכול לעכב על בעל הדקלים.

אם הבר מצרא רוצה לקנותה לזריעה, והשני לבנית בתים.

אם בין הבר מצרא לשדה מפסיק סלע או רכובת דקלים, אמנם אם יכול להכניס אפי' תלם אחד יש בזה דינא דבר מצרא.

ד' בני מצרא הראשון שבא זוכה, ואם באו יחד חולקים באלכסון.

דיני קדימה במכירת קרקע- שכיני העיר קודמים לשכיני השדה, ות"ח קודם לשכיני העיר או לקרוב, ושכן קודם לקרוב. לתוס' איירי כששניהם מצרנים, ולרש"י איירי בסתם שני אנשים הבאים לקנות קרקע.

ק"ט. שביעות ויובל אינם מפקיעים חכירות, ולוקח שמוחזיר את השדה ביובל שמין לו את שבח השקמה (גם לרבא דלהלן), דכתיב "ויצא מ**מ**כר בית" ממכר חוזר ושבח אינו חוזר, ואין ללמוד משם, דבעצם זו מכירה גמורה, והיובל הוא אפקעתא דמלכא.

המקבל שדה מחבירו לפחות משבע שנים, לא יזע בה פשתן מפני שהוא מכחיש מאד את הקרקע, ואינה חוזרת ליושנה עד שבע שנים, ודווקא בחוכר, אבל אריס יכול מפני שגם בעה"ב מרויח בה.

מה מקבל החוכר אחרי סיום החכירות-

בשקמה- המקבל שדה ליתר משבע שנים מקבל קורות שקמה וקוצצם בשנה הראשונה, שז' שנים זה הזמן שחוזרים ונעשים קורות, ואדעתא דקורות נחית, אבל המקבל לפחות משבע שנים כן אינו נוטל קורות שקמה. ובשבח שקמה שגדלו והשביחו לאביי יש לו, ולרבא אין לו (והא דתתני בברייתא ששמין לו היינו ירקא וסילקא, ואיירי שלא הגיע יום השוק).

קבלת חלק באילנות- רב פפא קיבל קרקע לזרוע אספסתא וטען שמגיע לו חלק באילנות, שאף שהמקבל דקל אינו מקבל את מה שהשביח הדקל אפי' לאביי שנוטל בשבח שקמה, התם ליכא פירות אבל הכא אדעתא דפירות נחית. תוס'. טען רב פפא שהוא ירד גם על דעת שבח זה, ואפי' לרבא שאינו נוטל בשבח שקמה, הכא שיש לו פסידא שלא זרע במקום האילנות ואיירי שהיה יכול לזרוע דבר שאינו מכחיש את הקרקע יותר מאספסתא. תוס'. ממילא יש לו ליטול בשבח האילנות, ואמרו לו רב שישא שאינו נוטל אלא כנגד מה שהיה יכול לזרוע שם, ודווקא שאין ראויים לנטיעה במקום אחר, אבל בראויים יכול לומר שרוצה לעוקרם, וממילא נוטל גם שבחם, אי נמי כיון שטען שהיה נוטע דבר שא"א לנוטעו במקום אחר גילה דעתו שאינו חושש לכך. תוס'. אמנם אילנות שגדלו במקום שאינו ראוי לזריעה אינו נוטל מהם, שהרי לא הפסיד כלום.

דיני שתלא

אם היורשים עובדים במקומו- הנוטע כרמים בשדות אחרים ואח"כ עובד בהם כאריס ומת, אין היורשים עובדים במקומו, ולענין השבח י"א שאין נוטלים שבח, ולאו מילתא היא.

מה עושים אם הפסידו הכרמים- ואם הנוטע התחייב שיסתלק אם יפסידו הכרמים, לרב יהודה מסתלק ולא מקבל שבח, ולרב כהנא מקבל שבח, אא"כ אמרו להדיא שיסתלק ללא שבח, ולרבא אפי' אם אמרו מקבל שבח, דאסמכתא לא קניא. ולא דמי להתחייבות של אריס לשלם לבעלים אם לא יעבוד בקרקע, דשם משלם מה שהפסיד, ובאמת גם כאן מנכים לו רק מה שהפסיד.

אם צריך להתרות בו- לרבא א"צ להתרות בו על ההפסד לפני שמסלקים אותו, וכן במלמד תינוקות לרש"י הטעם דשבשתא כיון דעל על, ולתוס' רבא עצמו סובר דשבשתא ממילא נפקא, אלא הטעם משום שבאותו זמן התבטל מלימוד של אמת, ושוחט ומוהל וסופר העיר, דהוי פסידא דלא דרד.

ק"טז: אם השתלא רוצה לקבל שבח ולעלות לא"י נותנים לו חצי מהשבח (שהרי גם לקרקע יש חלק בשבח), ואם נותן חצי לאריס מקבל רק רבע, רב אשי רצה לומר שהכונה שמקבל שישית, כדי שלא יגרע מהחצי של בעה"ב מה שצריך לתת לאריס החדש, ואמרו לו רבא אחא שיטען השתלא שבעה"ב ישלם לאריס מחלקו, והוא יעשה עם הרבע שלו כחפצו שימכרנו לאחרים, ולכן נותן לו רבע ממש.

אם הגפן הפסיקה להוציא פירות מקבל השתלא חצי מהזמורות שכיון שדרכה בכך ירד על דעת זה, ואם שטפה נהר מקבל רבע כמו במסתלק לפני הזמן.

גפן של משכנתא שהפסיקה להוציא פירות (במשכנתא דסורא או בנכיתא) לרבא דינה כקרן ויקח בהם קרקע ויאכל פירותיה, ולאביי מקבל בה כמו בפירות, ואם יבש או נקצץ לפני זמנו אף לאביי יקח בהם קרקע ויאכל פירות שאין אדם קוצץ אילן העושה פירות לפני זמנו, (ועוד שהרי אסור לקצוץ אילן העושה קב פירות. תוס'). ולאו אדעתא דהכי נתח.

ק"י. אשה נשואה שירשה גפנים וזיתים ויבשו קודם זמנם, בין כשיש עדיין פירות בין ביבשו לגמרי ימכרו לצורכי עצים והבעל אוכל פירות, ולהשב"ג כשיש עדיין פירות אין מוכרין משום שבח בית אביה. תוס'. ואם יבשו בזמנם לרבא דינם כנ"ל, ולאביי דינם כפירות, ואם ירשה עצים בקרקע של אחר, אף לאביי יקח בהם קרקע ויאכל פירות דכליא קרנא דידה לגמרי.

מי נחשב המוחזק

במשכנתא- שטר משכנתא דסורא, שאחרי כמה שנים חוזרת הקרקע ללוה, שרשום בו שנים בסתמא והמלוה אומר שלש והלוה אומר שתיים, ואכל המלוה את פירות השנה השלישית לפני שבתעו לזין, לרב יהודה הולכים אחרי חזקת בעל הקרקע,

ולרב כהנא הוולכים אחרי המחזיק בפירות, ואף שבעלמא הלכה כרב נחמן שקרקע בחזקת בעליה עומדת והשוכר מרחץ ב"ב לשנה ובדינר לחודש, ונתעברה השנה, שיש ספק אם תופסים לשון ראשון או אחרון, דכולו למשכיר אפי' בא בסוף החודש, הכא כיוון שיתכן שיתברר ע"י עידי השטר שהפירות של המלוה, אין מטריחים את הבי"ד ב' פעמים דשמא הדין עם המלוה.

ואם נאבד שטר המשכנתא לרב יהודה נאמן המלוה במיגו שהיה יכול לטעון לקוחה היא בידי ואכלתיה שני חוקה נאבד ממני השטר, ולרב זביד ורב עוריא לא אמרינן מיגו דודאי שמר המלוה על השטר כדי לגבות בו, ומעלימו עכשיו כדי לאכול עוד שנתיים, אבל שטר מכר שהוא עדות על המכירה אינו נוהר בו יותר מג' שנים. וכתבו התוס' שבכל חוקה אינו נאמן במיגו שהיה טוען שהוירדו למשכנתא או לפירות, דהוי מיגו במקום עדים, שודאי לא היה שותק אם הוא גזלן, או דהוי מיגו להוציא כיון שהחזיק בה, אי נמי אינו מיגו כיון שרוצה להוציא גם את הפירות. אך הקשו התוס' שא"כ כל קונה קרקע יצטרך לשמור על השטר יתר מג' שנים שמא יטען שהיא משכנתא או אריסות, ולכן פירשו התוס' שהנדון בסוגיא הוא איזה מחאה מועילה במשכנתא, כיון שאינו מחאה לומר שהוא גזלן, ומשני שאף מחאה שזה משכנתא הוי מחאה.

ובמשכנתא דסורא בעל הקרקע משלם את המס ומתקן את גבולות השדה, כדי שהמלוה לא יחזיק בקרקע, ובמקום שאין נוהגים לעשות דברים אלו על הבעלים למחות, ואם לא מחה ואמר דעו שמשכנו היא בידי איהו דאפסיד אנפשיה.

באריס- אריס הטוען שסיכמו שיקבל חצי והבעלים אומר שסיכמו על שלישי, לרב נחמן משלם לו כמנהג המדינה, ולרב יהודה אפי' אם נהוג לשלם חצי נאמן בעה"ב לומר שסיכמו על שלישי, מיגו שיטען שהוא שכירו ולקייטו. ונאמן היינו בשבועת היסט.

ק"ו: **ביתומים ובעל חוב**- יתומים ובעל חוב שכל אחד מהם טוען שהוא השביח את הקרקע, על היתומים להביא ראייה, דכיון שהקרקע עומדת לגוביינא דאף אם היתומים השביחו גובה את הקרקע אלא שצריך לתת להם דמים, כמאן דגביא דמיא, (וכמו באילן הנמצא בתוך כ"ה אמה לעיר שאם העיר קדמה קוצץ ואינו ניתן דמים, ואם ויש ספק מי מהם קדם, קוצץ ואינו נותן דמים לבעל האילן, דכיון שבכל מקרה קוצצים אין הספק אלא על הדמים). ואם הביאו היתומים ראייה שהם השביחו את הקרקע, אינם מקבלים חלק בקרקע, אלא מקבלים דמים. וכתבו התוס' דאף שיוירד פשיטא שאינו נוטל קרקע, הכא הו"א דכיון שהקרקע היתה בחזקת אביהם עדיפי מיוירד, אי נמי אף ביוירד הו"א שנוטל חלק בקרקע.

וכן בכור המשלם שבח לפשוט כשהשביחו את הקרקע לפני החלוקה, נותן רבע מהשבח לפשוט, שאין הבכור נוטל בשבח פי שניים, דאינו נוטל פי שניים ב"דאוי", ואשה המשלמת מה שהשביחו היתומים בקרקע של כתובתה, ובעל חוב שהשביחו הלקוחות את הקרקע, משלמים דמים דכיון שהקרקע שלהם אין לכופם למכור בשביל השבח, ובבעל חוב איירי שאין החוב כשיעור הקרקע עם השבח, דא"כ נוטל גם את השבח, ואפי' שבח המגיע לכתפים שא"צ לקרקע אלא מעט (אבל אם אינם צריכים לקרקע הוו פירות שאין הבעל חוב גובה). ולמ"ד שהלוקח יכול לסלק את הבעל חוב בדמים וא"כ אין הקרקע שלו מעיקרא, איירי בשויא ניהליה אפותיקי.

איסורי הלנת שכר הפועלים

כתיב (ויקרא י"ט) "לא תעשוק את רעך ולא תגזול, לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר", עוד כתיב (דברים כ"ד) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש וכו'. עוד כתיב לא תעשוק שכיר וכו'. ועוד אסרו חכמים משום "בל תשהה" להשהות שכר שכיר. ולהלן יבואר מתי עוברים בכל איסור מהאיסורים הנ"ל.

זמן תשלום שכר הפועלים-

שכיר יום שפעולתו ליום ויוצאת לערב גובה כל הלילה היינו שכל הלילה הוא זמן גביתו, בין לענין תקנת "שכיר בזמנו נשבע ונטל", ובין לענין שאינו עובר על "לא תבוא וכו' " אלא על "לא תלין וכו' " .

שכיר לילה שמלאכתו יוצאת לבוקר גובה כל היום בין לענין שבועה, בין לענין שעובר על "לא תבוא". ולא אמרינן איפכא, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף בסיום השכירות, וכגון שכיר יום אינו משתעבד אלא משתשקע החמה, וא"כ "לא תבוא" איירי בהכרח בשכיר לילה ולא בשכיר יום, ולא תלין בשכיר יום.

שכיר שעות- שכיר שעות דיום שנשכר מהבוקר עד חצות גובה כל היום כיון ששייך בו "לא תבוא עליו השמש". שכיר שעות דלילה לשיטת ר"י וכן סובר רב, גובה כל הלילה שהרי שייך בו "לא תלין", ולר"ש ולתנא דמתני' וכן ס"ל לשמואל גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה.

שכיר שבת או חודש או שנה או שבוע יצא ביום שכלתה שכירותו בבוקר או ביום גובה כל היום ועובר בשקיעת החמה, יצא בלילה הוי שכיר לילה וגובה כל הלילה וכל

היום ואינו עובר בלא שקיעת למחרת. ואע"פ שיצא מלאכתו בעוד לילה אינו בכל תלין, דלינה משמע כל הלילה. וכן לגבי שכיר שעות דלילה. והק' התוס' מ"לא ילין חלב חגי" דשם האיסור הוא על עלות השחר גרידא.

אם השהה יותר מבוקר ראשון אינו עובר בבל תלין, אלא תיקנו חמים שיעבור משום בל תשהה, וסמכו על הפסוק "אל אמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש איתך". ואם הוא טרוד אינו עובר. תוס'.

ק"יא. **בל תלין בשוכר פועלים לחבירו**- האומר לחבירו שישכור עבורו פועלים שניהם אינם עוברים בבל תלין. בעל הבית לפי שלא שכרם ואינו נקראים "שכיר" שלו, והשליח לפי שאין פעולתו אצלו ואינו נקרא "פעולת שכיר אתך". (וכן היו אמוראים שהיו עושים כדי שלא יעברו באיסור אם לא ישלמו. וכתבו התוס' שלא היה כוונתו לדחותם אלא חשש שלא יהיה טרוד), ואם אמר להם ששכרם עליו עובר זה ששכרם, שהרי השוכר פועל עבורו והראוה בשל אחר, חייב לשלם שכרו, ונוטל מבעל הבית מה שהתנהו.

בל תלין כשהמנהג לשלם בזמן מאוחר- בשוקאי דסורא אין עוברים על בל תלין. כיון שהפועלים יודעים שישלמו להם ביום השוק שאז יהיה להם מעות, ואפי' יש להם מעות קודם אין עוברים דאדעתא דהכי שכרם, ולא שייך בהם בל תלין כלל, שהרי אין האיסור אלא בבוקר הראשון. אבל עובר בבל תשהה מיום השוק ואילך.

איסורים השייכים בכבישת שכר שכיר-

א'-ב' לא תעשוק ולא תגזול- לא תגזול לא איצטרך לגזל, שהרי לומדים (כריש איזוהו נשך) גזל מרביית ואנאה. לרב חסדא לך ושוב היינו עושק, איני נותן זהו גזל דדמי לגזל שלוקח בידו ממש. ולרב ששת אינו חייב קרבן שבועה משום עושק אלא בכופר ממון, והיינו באומר נתתיו לך (אבל גזל איירי שהודה וגזל שאמר איני נותן לך ואח"כ כפר כשתבעו בבי"ד. ולאביי אינו חייב משום עושק אלא בכופר ממון וס"ל שעושק וגזל שווים, שבתענה עצמה יש כפירה. תוס'. והיינו באומר נתתיו לך, ועושק היינו האומר לא שכרתין מעולם. ולרבא עושק היינו גזל וחילקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין, ולא תשום חילוק הלשון בין גזל לעושק, אלא משום פכילת הלאוין, והקשו התוס' למה כפלם הכתוב גם לגבי אשם גזילות.

ג' לא תעשוק.

ד' בל תלין.

ה' ביומו תתן שכרו.

ו' לא תבוא עליו השמש.

ואמנם אינו עובר על כולם יחד.

ק"יא: מתי נאמרו האיסורים הללו, ביאור הדרשות, ועוד פרטי דינים באיסור הלנת שכר שכיר-

בעכו"ם אין עוברים דכתיב "מאחין", אבל בגר עובר דכתיב "מגורך" דהויא ש"מאחין" היינו המובחר שבאחין, או "מאחין" ולא כל אחין. תוס'. וכן בגר **תושב** עובר דכתיב "בשעריך".

שכר בהמה וכלים ג"כ בכלל איסור הלנת שכר, דכתיב "בארצך", ואין ממעטים חו"ל מ"בארצך" דחובת הגוף אינה תלויה בארץ. תוס'.

לת"ק עוברים בכלם בכל האיסורים, דיליף שכיר שכיר שגם האיסורים האמורים בתורת כתנים נאסרו כאן, ויש בהם בין לא תלין ובין לא תעשוק ולא תגזול, ואמנם האיסור של שכיר יום אינו בשכיר לילה.

לרבי יוסי ברבי יהודה בגר תושב עובר על ביומו תתן שכרו, ולא על לא תלין. ובבהמה וכלים עובר רק משום לא תעשוק, דלא יליף שכיר שכיר, ואינו עובר משום ביומו תתן שכרו, כיון דכתיב ויה "כי עני הוא" ואלו אין באים לידי ענייות. (ות"ק לומד מזה **להקדים עני לעשיר** אם אין לו לתת אלא לאחד מהם, ועוד פסוק **להקדים עני לאביון** ועני קודם משום שמתבייש לתבוע, אבל אביון אינו מתבייש מפני שהורגל בכך. (ואביון הוא מעונה מעני, ואינו משיג מה שנפשו מתאהה לכל טוב), וקמ"ל שעני קודם אף לעשיר שמתבייש לתבוע, וגם לאביון שצריך את הכסף יותר מהעני.) ומ"לא תלין וכו' " לומד שאפי' לא שכרו אלא לאשכול אחד והיינו שכיר שעות עובר דהויא שאין רגילות להשכיר אלא ליום או חצי יום ולא לכל דהו, אי נמי הו"א שאם שכרו לבצור אכול אחד ואכלו אינו עובר, קמ"ל. תוס'. (ותנא דמתני' לומד דין זה מ"ואליו הוא נושא את נפשו", וריב"י לומד מזה חומר איסור הלנת שכר שהפועל סיכן עצמו עליו, או לומר שהמוליך שכר נענש כאילו נוטל נפשו, י"מ נפשו שלו שגורים מיתה לעצמו, וי"מ נפשו של השכיר).

ולתנא דמתני' (תנא דבי רבי ישמעאל) בשכר בהמה וכלים עובר על ביומו תתן שכרו ועל לא תלין, ובגר תושב עובר על ביומו תתן שכרו דשכיר לילה, ועל

לא תעשוק שכיר, ואינו עובר על תלין דשכיר יום, ולא על לא תעשוק ולא תגזול. דלא יליף שכיר שכיר, וגר תושב נתמעט מ"רערץ", כיון שאינו בכלל ממון רעך, ובהמה וכלים נתרבו מ"אתר" שהם בכלל ממון רעך. (ות"ק לומד מ"רערץ" למעט **עמלק**, ואף שנתמעט מ"מאחיר" באו הפסוקים למעטו גם מעושק אע"פ שטרח בו, וגם מגזול ואע"ג דאתא לדידה).

ק"ב. כמה אופנים שאינו עובר בבל תלין-

לא תבעו אינו עובר, דכתיב "איתרן" והיינו לדעתך.

אם אין לבעה"ב מה לשלם אינו עובר, דכתיב "איתרן" שיש איתך.

המחהו אצל חנוני אינו עובר, דכתיב איתך.

לענין אם יכול לחזור ולתבוע מבעל הבית, לרב ששת אינו יכול לחזור ולתבוע שכרו מבעה"ב אם לא נתן החנוני, ולרב ששת אינו יכול.

וכתבו התוס' שאם השכיר אמר במפורש שאם יפרע לו החנוני יפטר בעה"ב ודאי חוזר, ואם מחל במפורש מעוילה המחילה וא"צ קנין, ואפי' בסתמא לא פטרו אלא אם יתן שהרי אפי' אם היה במעמד שלשתן כיון יכול לחזור בו (שהרי אין בידו שום דבר) מסתמא לא פטרו לגמרי. וצ"ל שהנדון הוא כשהחנוני לא רוצה לשלם, אם השכיר מחל לבעה"ב לגמרי, או שלא מחל לו אלא אם החנוני ישלם (דאיירי במחילה בלא קנין). ולפי זה הנדון הוא גם לגבי החנוני אם יכול לחזור בו, או שאינו יכול לחזור כיון שע"י ההתחייבות נעשה ערב. ובאופן אחר ביארו התוס' דאיירי שלא פטר אא"כ ישלם החנוני, ואיירי כשהחנוני אומר שישלם לו, והנדון הוא אם מחל על זכותו לתבוע מבעה"ב. ובאופן אחר ביארו התוס' שבאמת השכיר יכול לתבוע את בעה"ב והנדון הוא כאשר תבעו ביום הראשון אם עובר בבל תלין או לא. וביורשלמי משמע כרב ששת, ולדין קיימא לן כרבה וכמו הפירוש השלישי.

ועוד הוכיחו התוס' מכמה מקומות דמחילה א"צ קנין.

קבלנות לפי המלאכה ולא לפי הימים לרב ששת יש בה משום בל תלין, והגמ' תולה נדון זה אם אומן קונה בשבח כלי וכשמחזיר את השבח הרי הוא כמכור לו השבח, והוי הלאוה ואין על זה שם שכירות, או שאינו קונה בשבח כלי והוי שכירות. והגמ' אומרת שאין ראייה מהברייתא שאם אומן נתן את הטלית לבעל הבית בחצי היום, עובר משתשקע החמה, ד"ל דאיירי ששכרו לדרוך עליה, ומשלם לו על כל דריכה, ואין השכר תלוי בשבח. וכתבו התוס' שכונות רב ששת שבמקרה הזה עובר, אבל בעלמא טובר שאומן קונה בשבח כלי.

שכיר הטוען שבעה"ב לא שילם לו

ק"ב: אם טען זאת לפני שעבר זמן התשלום אף שמדינא בעה"ב נשבע ונפטר כדכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם, עקרו רבנן את השבועה מבעה"ב והטילוה על השכיר, והיינו במודה במקצת, ואף בכופר הכל היה ראוי לתקן שבועה לבעה"ב שהרי הוא משלם. תוס'.

טעם התקנה אינו משום חיי השכיר, דזה אינו סיבה להפסיד את בעה"ב, ולא משום שניחא ליה לבעה"ב כדי שיהיו לו פועלים, שהרי גם השכיר נח לו שבעה"ב ישבע כדי שישכרו אותו, וכמו שבעה"ב שוכר בע"כ כשהוא צריך לפועלים גם השכיר נשכר בע"כ כשהוא צריך למזונות, אלא הטעם משום שבעל הבית טרוד בפועליו, וטעם השבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב אבל בלא זה היה בעה"ב חייב אפי' בכופר הכל, דהוי כאומר איני יודע אם פרעתין, שמחזיקים שבדאי שכתב, (דא"כ לא היה נוטל אפי' בשבועה). ושיטת רבי יהודה שכופר הכל פטור, דס"ל שאינו אלא חשש ששכת, ודווקא במודה במקצת שוכח לפי שטרוד בפועליו, אבל בכופר הכל לא חשיב כאומר איני יודע כי רגילות היא שיודע יפה. תוס'.

ולא תיקנו שיתן בעדים ואם יטען שפרע בלא עדים יתן בלי שבועה, (דכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חינום יש לנו לתקן. תוס'). מפני שטורח לחזר אחר עדים.

ולא תיקנו שישלם מראש ואם יטען השכיר שלא קיבל לא יהיה נאמן, מפני ששניהם רוצים בהקפה בעה"ב מפני שאין לו ופועל שמוא יפלו ממנו.

ואמנם אם יש ויכוח כמה התחייב לשלם עבור העבודה, המוציא מחבירו עליו הראייה, ואין אומרים שבעה"ב טרוד בפועליו, מפני שהאדם זוכר כמה קצץ. אבל בלא טעם זה חייב דהוי כאומר חמישים ידענא וחמישים לא ידענא, ואם טוען שכבר פרע את מה שמודה שהיה חייב לרב הונא ורב יהודה (צ"ז). ברי ושמא) היה חייב לולא הטעם שזוכר, ולרב נחמן רוי"ח פטור. תוס'. עוד כתבו התוס' דליכא לאוקמי ששכרו שלא בעדים ודווקא אז נאמן בעה"ב במיגו שהיה אומר לא שכתיתן, דרישא איירי בשכרו בעדים, ואיירי כששכחו או שלא ראו כמה קצץ. ועוד ת' שאף בלא עדים אין בעה"ב נאמן במיגו כיון שהוא מודה במקצת ואינו מעי' לומר לא שכרתין מעולם.

ואם עבר זמן התשלום אינו השכיר נשבע ונוטל, דחזקה שאין בעה"ב עובר משום בל תלין, ואף שהוא טרוד כשמגיע זמן חיוב הוא נזכר, וגם יש חזקה שהשכיר תבע את שכרו מיד, ועל כן אף שיש חזקה שהשכיר אינו גזלן, לבעה"ב יש 'ב חזקות. ואן בעה"ב יכול לטעון שימתינו לעלות השחר ואז הוא יזכור, שאין החזקה שבעה"ב לא עובר בבל תלין מועילה אלא כשיש גם חזקה שאין השכיר משהה שכרו. תוס'.

ואם שכרו בעדים מבואר שבועות מה שניאמא בעה"ב במיגו שיכול לומר לא שכרתין מעולם. והק' התוס' דמבואר בסוגין שכיון שבעה"ב טרוד בפועליו הוי כאומר איני יודע, וא"כ באומר איני יודע אינו נאמן במיגו.

ק"ג, ואם יש עדים שהשכיר תבע את שכרו בזמנו הרי זה נשבע ונוטל, והיינו שהעדים מעידים שתבעו כל הזמן, ואז נאמן יום אחד כנגד אותו היום של תביעה, אבל אח"כ אינו נאמן.

דיני משכון

נטילת משכון ע"י המלוה או הבי"ד, בביתו או בשוק– שיטת שמואל שגם שליח בי"ד לא יכנס לבית הלוה לקחת משכון, ורק בשוק יכול ליטול ממנו משכון. והמלוה עצמו גם בשוק לא יטול ממנו משכון, גזירה שמא יכנס לביתו ליטול משכנו. ולפי זה הא דכתיב "לא יחבול ריחיים ורכב" ו"לא תחבול בגד אלמנה" והרי ריחיים ורכב מצויים בבית, לא איירי בשליח בי"ד דא"כ משמע שמותר לשליח בי"ד להכנס לבית, אלא איירי במלוה, ולעבור עליו בב' לאוין. והא דכתיב "בחון תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו וכו' ", שליח בי"ד דינו כמלוה והק' בחון תעמוד אתה והאיש שהוא שליח בי"ד, והאיש אשר אתה נושה בו יוציא וכו'. אמנם הגמ' מביאה ברייתא מפורשת שמבואר בה שמותר לשליח בי"ד להכנס לבית הלוה (ועל זה אמר הכותב "אם חבול תחבול שלמות רעך"). ועל כן הגמ' מסיקה שזו מחלוקת, ומביאה ברייתא כשמואל וברייתא דלא כשמואל.

החזרת המשכון ללוה– צריך להחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום, ואם היו לו שני כלים וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם, נוטל אחד ומניח אחד, והיינו שמחזיר את הכר בלילה ואת המחרשה ביום. ואם מת הלוה א"צ להחזיר את המשכון לבניו שאין בהם מצות השבת העבוט, דכתיב השב תשיב צ"י ולא לירושיש, אלא ימכנו ויגבה חובו, ולרשב"ג אף ללוה אינו מחזיר אלא עד ל' יום שזוה זמן בי"ד, ואח"כ מוכרם בב"ד. וכתבו התוס' שמבואר בתמורה ו. שגם במשכנו באיסור צריך להשיב את העבוט לפי הכללים הנ"ל (ולא לגמרי), אף למי"ד כל מילתא דאמרו רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וביארו התוס' מניין לגמ' דאיירי במשכנו באיסור.

איזה דברים הם לוקחים למשכון– אין לקחת למשכון ריחיים ורכב, וכלים שעושים בהם אוכל נפש דאיתרבו מי"כי נפש הוא חובל". וכתבו התוס' שדווקא כלים שמתקנים האוכל עצמו אסור, ולפי זה מהרישה מותר לקחת למשכון. (ועוד י"ל דמהרישה דמתני' שלוקחה למשכון היינו שמגדלים בה בבית המרחץ, דנראה שאינו חייב בהשבת העבוט אלא בדבר העשוי לגוף האדם והנאתו). ונזמד פרות שאסור לאו היינו פרות החורשות אלא פרות שדשים הם את התבואה.

אם מסדרים לבעל חוב-

ק"ג: הגמ' דנה אם מסדרים לבעל חוב, והיינו אם שמין להניח לו צרכי חייו, וי"מ משרדין מלשון שרדי. ודעת רש"י (ק"ד. ד"ה ואידן) שלת"ק דמתני' (ק"ג.) מסדרין לבעל חוב, ולכן מחזיר את המשכון ללוה לעולם, ולדעת רשב"ג אין מסדרים לבעל חוב כמו שיבואר להלן, ולכן מחזירים ל' יום שהוא זמן בי"ד ואח"כ מוכר את המשכון וגובה את חובו. ולשיטת התוס' (ק"ד.) ת"ק יכול לסבור שאין מסדרין, ודווקא כשנוטל את המשכון בתורת גובייתא ס"ל דאין מסדרין, אבל מתני' איירי במשכנו בתורת משכון, ומשום הכי נוטל מחזיר לעולם. (עיין ר"ן ק"ג.). ופסק ר"ת (ק"ד. ד"ה מהו) שאין מסדרין לבעל חוב כרשב"ג דמתני', ועיי"ש שמבאר את הסוגיא שאין מזה ראייה אם מסדרין או לא. (ושיטת שאר הראשונים שמסדרין).

הגמ' מביאה ברייתא שמבואר בה שאין נוטלים את כל כלי הלוה, אלא משאירים לו ב' מיטות אחת לאכילה ואחת לשינה (מפני שצריך ללכת ד' אמות אחרי האכילה לפני השינה), ומצע של לבד, למיטה לעשיר שהורגל במצעות (ואיירי במקום שאין כסתות), וכתבו התוס' שאין משאיר לו אלא מצע אחד, ומפץ למיטה לעני לפי מה שהורגל, דבערכין אין אם ידו משגת הכהן מעריכו ומשאיר לו כדי חייו ונותן השאר (ויצא מידי הקדש אפי' העשיר אח"כ), דכתיב "ואם מן הוא מערכין" החייתו מערכין, ולומדים מערכין מיכה מיכה לבעל חוב, ודווקא ללוה עצמו צריך להשאיר אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו דהחייתו כתיב ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו.

שיטת רשב"ג שאינו מחזיר את המשכון ללוה אלא עד ל' יום, ואח"כ מוכרם בב"ד. הגמ' אומרת שלדבריו אין מסדרין לבעל חוב, דאין לומר שכונות רשב"ג שמוכר רק מה שאינו ראוי לו, (ומחשה שמוכר היינו אם היתה של כסף) דלרשב"ג ליכא מידי דלא חזי ליה, דס"ל לרשב"ג שכל ישראל בני מלכים הם (ולכן מותר לטלטל לוף וחרדל בשבת, מפני שהוא מאכל עורבים שאי"פ שאינו ראוי לשימוש היום לבשל או לטחון, ישראל בני מלכים ויש להם לגדל עורבים לנוי או לשחוק. ואף ר"ש סובר שישראל בני מלכים ומתיר לטוך שמן ורד ע"ג מכה דלא מוכחא מילתא דלרפואה עביד, כיון שדרר בני מלכים לטוך אף בלא מכה). ואף רבי ישמעאל ור"ע סוברים כך, ועל כן אמרו שמי שחייב אלף זוז אין מפשיטין ממנו איצטלא של מאה מנה, דכל ישראל ראויים לאותה איצטלא. וא"כ בהכרח שאין מסדרים לבעל חוב.

הטעם שמסדרים אפי' באיצטלא שאינה אלא אפי' דכתיב "ולך תהיה צדקה" הכתוב הטיל עליו לעשות לו צדקה להלך לפניו. (רש"י). שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה. (תוס').

ק"י ז: אליהו הנביא אמר לרבה בר אבוא שמסדרים לבעל חוב, דילפינן "מיכה מיכה" מערכין.

דיני נודר להקדש ודיני ערכין-

האומר הרי עלי מנה לבדק הבית, י"א שאין מסדרים לו ק"ו מבעל חוב, שבבעל חוב מחזירים ואין מסדרים (דס"ל שאין מסדרים לבעל חוב), כ"ש הקדש שאין מחזירים שאין מסדרים.

ריו"ח לומד הקדש מערכין שמסדרים, דכתיב "נדר בערכך", (ואינו לומד שמחזירים בהקדש ק"ו מבעל חוב שאין מסדרים ומחזירים, דכתיב "ולך תהיה צדקה" יצא הקדש שא"צ צדקה).

והמ"ד הראשון לומד מ"נדר בערכך" שנדון בכבודו שאם התחייב דמי אבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו (אבל באבר שאין הנשמה תלויה בו שמין כמה הוא שוה בשוק עם אותו אבר ובלעדיו). וכתב רש"י שהמקור לשומא זו היא ממה שבאבר שהנשמה תלויה בו שמין לפי כולו, ובארו התוס' שבלא הלימוד היינו שמין לפי שווי היד ולא כאילו ניטלה לגמרי. עוד כתבו התוס' שאין לומדים בהקש שמסדרים, דק"ו מבטל הקישא, אם לומדים מההקש דברים אחרים.

ואין לומדים ק"ו מערכין שיסדרו גם בבעל חוב (שהרי בבעל חוב מחזירין משא"כ בערכין שאף שמסדרים היינו כשנוטל ממנו בתורת פרעון, אבל נוטל בתורת משכון אין מסדרים ובה שייך חזרה. תוס'), דכתיב "ואם מן הוצ מערכך" למעט בעל חוב.

והמ"ד שמסדרין לבעל חוב ת"ק דמתני' דורש מ"הוא" שישאר עני עד הסוף ואם העשיר לפני שהעריכו הכהן נותן ערך עשירי. רש"י. ובתוס' ביארו דאיידי בעני שהעשיר וחזר והעני.

ק"י ז: דברי אליהו לרבה בר אבוא-

רבה בר אבוא פגש את אליהו הנביא בבית קברות של עכו"ם, ושאלו (ענין סידור לבעל חוב כנ"ל ו) מנין לערום שלא יתרום, והשיבו דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר" בשעה שאתה מדבר לא יראה בך ערות דבר, ותרומה בעי ברכה.

עוד שאלו איך כהן נמצא בבית הקברות ואיכא מ"ד שאליהו הוא פנחס, (וכתבו התוס' שמה שהיה מותר להחיות בן האלמנה היינו משום פיקוח נפש, שהיה ברור לו שיחיהו), ושאלו אליהו אם אינו יודע טהרות שמבואר שם שקברי עכו"ם אין מטמאים דגבי טומאת אהל כתיב אדם ועכו"ם אינם קרוים אדם, וכתבו התוס' שדחויי הוה מדחי ליה, דהא לא קיימא לן הכי, אלא עיקר טעמו משום דרוב ארונות יש בהם פוחת טפה, ויש מקומות שלא גזרו בהם חכמים, וגם י"א שהיה מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן. וענה לו רבה בר אבוא שהוא דחוק ואינו לומד אלא ד' סדרים שנוהגים בזמן הזה, מועד נזיקין ונשים, וקדשים משום שתי"ח העוסק בהלכות עבודה כאילו מקריב בביהמ"ק, אבל זרעים וטהרות אינו נוהג בחו"ל, (וכתבו התוס' שהמשני היו שגורות להם, וכונתו היתה לתוספתא), והטעם מפני שהוא דחוק לפרנסתו, והעלאו אליהו לגן עדן ונתן לו לאסוף בגלימתו עלים, ושמעו שאומרים מי אוכל עולמו, וניער את גלימתו, אבל נשאר בה ריח ומכרה ביי"ב אלף דינרים, וחילקם לחתניו.

דיני השבת המשכון

השבת העבוט לעשיר- עני צריך להחזיר לו העבוט בלילה, ועשיר אע"פ שאין לשכב בעבוטו דאסור משום ריבית, מ"מ אינו מחויב להחזירו לו בלילה.

איסור על המלוה לקחת משכון, וחויב ההשבה- איתא בברייתא המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו, ואינו חייב להחזיר לו, ועובר בכל השמות הללו השב תשיב, לא תשכב בעבוטו, עד בא השמש תשיבנו לו. רב ששת מפרש שהכונה שאין המלוה רשאי למשכנו בעצמו, ואם משכנו חייב להחזיר לו, ואם לא החזיר עובר בכל השמות הללו. ורבא מפרש שהמלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו שלא בשעת הלואה, ואם משכנו ע"י ביי"ד חייב להחזיר לו, ואם משכנו בשעת הלואה שהביא לו משכנו אינו חייב להחזיר לו דכיון שהביאו מעצמו לאו חובלו הוא, ועובר בכל השמות הללו אם משכנו שלא בשעת הלואה.

השבת כסות יום לומדים מ"עד בא השמש תשיבנו לו", והשבת כסות לילה לומדים מ"השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש".

לקיחת המשכון מהיורשים- אם המלוה השיב את המשכון ללוה ומת, המלוה לוקח את המשכון מבניו ואין דינו כשאר מטלטלין שאינם משתעבדים לבעל חוב, דכיון שמשכנו קנאו.

קט"ו:

טעם לקיחת המשכון אע"פ שמשיבו- אע"פ שמשיבים את המשכון ללוה מ"מ ממשכנים מעיקרא אע"פ שעליו להחזירו למחר כדי שלא תשמשו שביעות דהמלוה על המשכון אינו משמט, דקנאו משעת משיכה ומחזירו לו כפקדון, וכדי שיוכל לגבותו מבניו. וכתבו התוס' שהטעם שחוזרים וממשכנים כדי שלא יוכל הלוה לכפור, וגם כדי שימחר לפרוע חובו מחמת הבושה שיש בהשבת המשכון.

המלוה יכול להכנס לביתו של הערב כדי למשכנו.

אם החוב אינו מחמת הלואה אלא שחייב לשלם לו שכר כתף או חמור או שצריך לו דיוקנאות או ששכר ממנו פונדק, ואם זקפם עליו במלוה אסור.

משכון באלמנה-

ר"י (ותנא דמתני') אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנים אותה, דכתיב "לא תחבול בגד אלמנה", ולר"ש רק עניה אין ממשכנים, והטעם משום שכוין שמחזיר לה את המשכון יצא עליה שם רע שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית, אבל עשירה ממשכנים.

באיזה אופן אסור למשכן אלמנה- כתבו התוס' ביאור הראשון שאין האיסור אלא כשנוטל מתוך ביתה, אבל בשוק אין איסור, ואף שלשמואל אסור להכנס לבית של כל אדם ולא רק באלמנה, בא הפסוק לעבור עליו בשני לאוין, כדאיתא לעיל. ור"ש שמתיר בעשירה לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ושאר בני אדם. ובאופן אחר ביארו התוס' שאף בשליח ביי"ד ובשוק אסור לייטול בגד אלמנה, ופירוש זה עיקר.

אם דורשים טעמא דקרא- כתיב "לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו", ר"י מתיר להרבות ובלבד שלא יסירו את ליבו, ולר"ש אם מסירות את ליבו אפי' אחת אסור, ולהרבות אסור אפי' כאבגיל. הגמ' מבארת שר"י לא דורש טעמא דקרא ולכן במתנ"י אף בעשירה אין ממשכנים, ושאיני הכא שהתורה מפרשת את הטעם. ור"ש דורש טעמא דקרא ולכן ממשכנים עשירה, ושאיני הכא דכיון שאף בלא העם היה מותר, א"כ במה שאמרה התורה טעם אסרה אפי' אחת המסירה את ליבו.

איסור לקיחת כלי אוכל למשכון

מלקות בנטילת ריחיים- הנוטל ריחיים למשכון עובר בלא מעשה, וחייב משום שני כלים, דכתיב "לא יחבול ריחיים ורכב, והעליגה רכב והתחנתנה ריחיים, וכתבו התוס' דחייב שתיים אפי' בהתראה אחת, ולוקה שתי מלקות. (אבל בב' התראות אפי' בריחיים וריחיים חייב שתיים). ועיין לעיל תוד"ה אלמנה שכתבו ב' ביאורים אם האיסור הוא אפי' לקחת מהאדם בשוק (ניתוח) או שרק לקחת מביתו אסור. וכל דבר שעושים בו אוכל נפש הוא בכלל האיסור.

והק' התוס' למה לוקה הרי זה לאו הניתק לעשה, (ואפי' אם שבר הריחיים חשיב ניתק לעשה, מפני שמפסיד בחובו כנגד הריחיים), ות' התוס' דאם יחזיר אינו מקיים השבה, ולכן לא חשיב ניתק לעשה.

מנין שריחיים ורכב הם ב' איסורים וב' מלקיות- הנה נחלקו רבי יונתן ורבי יאשיה במקומות שמשמעות התורה היא שניהם כאחד או אחד בפני עצמו אין מפרשים, לרבי יונתן מפרשים כל אחד בפני עצמו, ולרבי יאשיה שניהם יחדיו, וא"כ לרבי יונתן יש איסור על כל אחד בנפרד, והא דלוקה שניים אע"פ שנאמרו בלאו אחד משום דכתיב ריחיים ורכב, והא דלרבי יאשיה אסור כל אחד בנפרד י"ל דכיון שחילקה תורה לב' לאוים ב' א"כ חייב על כל אחד, אי נמי כיון שהאיסורים מפורשים בפסוק הלאו הוא על כל דבר בנפרד. תוס'.

כמה פעמים לוקה בריחיים ורכב- לרב הונא החובל ריחיים לוקה משום לא יחבול ריחיים, ומשום כי נפש הוא חובל, ואם חבל ריחיים ורכב לוקה שלש. ולרב יהודה אינו לוקה בריחיים ורכב משום "כי נפש הוא חובל" וקרא אתא לשאר דברים כלים של אוכל נפש.

קט"ו: אם מחלוקתם תלויה במחלוקת אביי ורבא לגבי פסח-

"אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש", ואמרו רבא שאם אכל נא או מבושל לוקה גם משום נא או מבושל וגם משום כי אם צלי אש, ואם אכל נא ומבושל לוקה שלש. ולאביי אין לוקין על לאו שבכללות וצלי אש כולל גם נא וגם מבושל. והגמ' רוצה לומר שאביי כרב יהודה ורבא כרב הונא.

והגמ' דוחה שרבא סובר שכי נפש הוא חובל אין במשמעו ריחיים ורכב אלא שאר דברים שא"א ללומדם מריחיים ורכב, אבל צלי אש אין לפרשו לדברים אחרים שהרי מצות אכילת צלי כתובה "צלי אש ומצות" וא"כ בהכרח בא להוסיף לאוים.

ואביי סובר שכיון שהפסוק "כי נפש הוא חובל" מיותר לגבי ריחיים ורכב, וכיון שנכתב לגבי דברים אחרים נאסרו גם ריחיים ורכב, (וכתבו התוס' שאפשר לפרש שהיתור הוא לגבי שאר דברים, שהיינו לומדים אותם מריחיים ורכב, דאף ששני כתובין הבאים כאחד אין מלמדים, איצטרך לחייבו משום שני כלים), ועל כן כלול בו גם ריחיים ורכב, אבל מ"צלי אש" לומדים שאיסור אכילת נא הוא רק בזמן בלילה שיש מצוה לאכול צלי ולא לא נוסף לאכול דבר שאינו צלי אש. ורבא לומד דין זה מהקש. תוס'. עוד כתבו התוס' דבמה

ש'אמר אב"י שטעמו משום שאין לוקין על לא שבכללות דאי פליג על רב הונא, וכוונת הגמ' ש'רב הונא יוכל לסבור כאב"י שלוקה שתיים אבל מטעם אחר. עוד כתבו התוס' שאף שלומדים מ"י אם צלי אש" לאסור חי או מבושל בחמי טבריה, מ"מ אינו לוקה באופנים אלו, משום שאינו מזכיר שם האיסור, אבל כי נפש הוא חובל שמזכיר האיסור לוקה.

קט"ז. **ראיה לרב יהודה שאינו לוקה בריחיים ורכב משום כי נפש הוא חובל** - איתא בבבוייטא מלווה שחבל זוג של ספרים שכל חלק הוא כלי בפני עצמו, ועושים מלאכה בשניהם יחד, או צמד פרות (ב' פרות חורשות עם צמד של פרקים. רש"י. ולתוס' איירי בצמד בלי פרות) חייב שתיים שהם כלי אוכל נפש, ובבבוייטא אחרת מבואר הטעם משום שגם ריחיים ורכב הם ב' כלים שעושים מלאכה אחת וחייב על כל אחד בפני עצמו, (ואם חבל חלק אחד מהם אינו חייב אלא אחת), ומבואר שגם בריחיים ורכב חיים שתיים ולא שלש, ומהבבוייטא הראשונה לבד אין ראיה כי רב הונא לא וולק אלא בריחיים ורכב, ומהבבוייטא השניה לבד אין ראיה כי לא תרוב שם שחיוב שתיים ולא שלש. רש"י. והתוס' כתבו שיש ראיה מהבבוייטא הראשונה, שהרי לרב הונא חייב שלש, דאם עובר משום ריחיים ורכב יעבור גם משום כי נפש הוא חובל, ואי אינו עובר אלא משום כי נפש הוא חובל לא ילקה אלא אחת.

המחזיק סכין למשכון, אם נאמן על ההלואה-

לאב"י צריך להחזיר את הסכין שמקצבים בו בשר משום שהוא כלי שעושים בו אוכל נפש, (וכתבו התוס' דדווקא כלי אסור, אבל אוכל עצמו מותר לחבול). ולתבוע את הלוה בדין ואם יודה או שיש עדים ישלם, ואם לאו ישבע שבועת היסת. ואין המלווה נאמן במיגו שהיה אומר לקוחה היא בידי, כמו שמצינו שאדם תפס עזיים וטען שאכלו לו חיטים והאמינוהו עד כדי דמיהן במיגו שהיה טוען לקוחים הם בידי, משום שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אינו נאמן לומר לומר לקוחים הם בידי, ודרך להשאיל סכין.

ולרבא גם בסכין יכול לטעון עד כדי דמי הסכין שהרי אין עדים שמשכנו, וקנה את המשכון לישבע וליטול עד כדי דמיו, ואף שרבא מודה שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי (ולכן הוציא רבא מיתומים מספרים של גזיזת צמר וספרא דאגדתא שכיון שאין האב יכול לטעון לקוחה היא בידי, גם ליתומים לא טוענים טענה זו), דס"ל לרבא שסכין אין דרך להשאילו כיון שהוא נפגם.

חזקה בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר - כתבו התוס' דמסוגין מבואר שבדברים העשויים להשאיל ולהשכיר אין חזקה, וא"צ שיהיו כלים שאין דרכן להטמין ובאיניש דלא צניע כדמשמע בשבועות. עוד כתבו התוס' דספרים הם כלי העושוי להשאיל ולהשכיר, והכא איירי שמכירים שהוא אינו רגיל להשאיל, והר' דודי כתב שאף אם נאמן לטעון השאלתי אינו נאמן לומר נגנבו במיגו דהשאלתי, דמיגו להוציא לא אמרינן.

אם חייב להחזיר כשלקח כלי אוכל נפש למשכון - כתבו התוס' (קט"ז: סוף ד"ה וחי"ב) שהמשכנן כלי אוכל נפש אין חיוב להחזירם מדין השב תשיב, אמנם לרבא דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, צריך להחזיר כיון שלא זכה במשכון, אבל לאב"י זכה במשכון, ומה שמבואר כאן שצריך להחזיר את הסכין הטעם הוא משום זכיה בטעות, שאם היה יודע שהדבר אסור לא היה נוטל.

הבית והעליה:

דיני בית ועליה של שניים

קט"ז: **חלוקת האבנים העצים והעפר** - בית ועליה של שניים כגון אחים שחלקו בית לוה ועליה לוה, שהאבנים מתקררת הבית ומעלה של עליון, ולמטה של תחתון, ונפלו הבית העליה, שניהם חולקים בעצים ובאבנים ובעפר לפי גובה הבית והעליה, שהגובה יותר נוטל יותר, ואין ידוע איזה אבנים של עליון ואלו של תחתון, והיינו כשנפלו בלילה ופינו בני רה"ר את האבנים, דאי נמצאים במקומם אם נפלו במקומם האבנים של התחתון נשברו ויטול העליון את העליונות בין שלימות בין שבורות, ואם נפלו לצד האנים של העליון נשברו, וכשהדבר בספק הולכים אחר מי שהאבנים אצלו, הדמוציא מחביו עליו הראיה, ואם האבנים בחצר של שניהם או ברה"ר יחלוקו, ולפי האב"א בגמ' אף כשנמצאים ברשות אחד מהם יחלוקו, מפני שאין השותפים מקפידים בדבר זה לקנות ע"י רשותם, שכל אחד מפקיר רשתו לחבירו להניח שם תפציו, וא"כ לא חשיב מוציא.

ואם היה אחד מהם מכיר מקצת אבניו והם שלימות, אם השני מודה פשיטא שהם שלו, והי"ה אם טוען איני יודע ורב הונא ורב יהודה דס"ל שאם תובע ברי ונתבע שמוא ברי עדיף, אבל לרב נחמן ורבי דסברי שהנתבע פטור דאוקי ממונא בחזקת מריה, (וצריך להשבע שאינו יודע), וכתבו התוס' שאע"ג דהכא האבנים אינם ברשות אחד מהם, מ"מ חשיב מוחזק מפני שאנו יודעים שהחצי שלו, או משום שכל ממון המוטל בספק נחשב ששניהם מחזיקים בו, הכא זוכה הברי באבנים אם יש עסק שבועה ביניהם וא"כ הכא כיון שמודה במקצת ואומר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורייתא משום שהווא מודה במקצת. דמתוך שאינו יכול לישבע משלם. ובאופנים שזוכה הברי באבניו הם

ועולות לחשבון חלוקת האבנים השלימות והשני יקח שלימות כנגדם, והרווח שלו הוא אם הם רחבות יותר או שהטיט שלהם טוב יותר.

ואם נפחתה העליה-

היכן גר השוכר של העליה - אם השכיר לו "עליה זו" הפסיד ומוזלו גרם לו, וכתבו התוס' שישלם לו שכר על הזמן שכבר גר ואם השכיר לו "עליה" בסתמא, יתן לו עליה אחרת אם יש לו, ואין כופים את המשכיר לתת לו לגור בבית, ואם אמר לו להדיא שאם תשכר ידור בבית, או שאמר לו עליה זו שע"ג בית זה אני משכיר לך, הרי שעבד את הבית לעליה דאל"כ למה אמר שע"ג בית זה, (וכמו במוכר גפן שע"ג עץ אחר שחייב להעמיד לו עץ כל זמן שהגפן קיימת), ועל כן אם נפחתה רוב העליה יורד בעל העליה ודר למטה עד שיתן לו את העליה, ואם נפחתה יותר מד' אבל פחות מרוב, לשמואל הדין כנ"ל, ולרב אדם דר חציו למטה וחציו למעלה וכנגד מה שנפחת יתן כלי למטה, וכשיצאה להשתמש בו ישתמש.

ק"ז. כמה ספיקות בדין זה- רבי אבא בר ממל מסתפק באופן שמשתמש

בבית אם גם המשכיר גר בבית כי לא השכיר לו על דעת לצאת מביתו או שהשוכר גר בבית לבדו, ואי נימא ששניהם גרים ילה"ס אם השוכר נכנס לבית דרך הפתח מפני שלא קיבל על עצמו ועולות ולרדת, או שנכנס דרך העליה כדמעיקרא. ואת"ל שנכנס דרך הבית ילה"ס אם שכר עליה ונפחתה ויש עוד עליה מעליה, אם יכול לתת לו לגור בה שגם היא בכלל מה שאמר עליה שע"ג בית זה אני משכיר לך. תוס'. או שלא קיבל על עצמו לעלות ב' קמונות ויגור עמו בבית. תיקו. (ואם נפחתה העליה יכול לתת לו העליה שתחתיה).

מי מתקן את התקרה והמעזיבה - לרבי יוסי התחתון נותן את התקרה (עצים קלועים או נסרים, כל מקום לפי מנהגו) והעליון את המעזיבה, כיון שמשטרנה לאשוויי גומות ואיירי שזה לא מפרע לתחתון, אלא שהעליון אומר שהנסרים מתנענעים והוא מפחד ליפול, ומספיק יתדות לחזוק התקרה וא"צ מעזיבה. ולרבנן התחתון נותן גם את המעזיבה, דס"ל שהמעזיבה באה לחיזוק התקרה.

על מי חובת התיקון כשיש נזק לתחתון - אם נפחתה המעזיבה והבית של אחד והעליה של שניים, והתקרה קיימת אלא שע"ז המים של העליון מזיקים לתחתון, לרבי חייא בר אבא חובת העליון לתקן, דס"ל על המזיק להרחיק את עצמו, ולרב חייא ברבי יוסי על התחתון לתקן (יוסף הורד מצרימה סימן), דס"ל על הניזק להרחיק את עצמו. ואינו שייך למחלוקת רבי יוסי ורבנן במתני' אלא למחלוקתם בב"ב לגבי חיוב הרכאת אילן מן הבור כ"ה אמה ובחורב ושקמה חמישים מפני שהשורשים גורמים לכתלי הבור ליפול, בין מלמעלה שהבור למעלה והשורשים מעלים עפר ומקלקלים קרקעית הבור ובין מלמטה ובין מן הצד באותו גובה, דעל הניזק להרחיק את עצמו, (ואם הבור קדם צריך לשלם, ואם האילן קדם אינו חייב לקצוץ, וכן הדין בספק), ולרבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו, וא"צ לקוץ אע"פ שהבור קדם כיון שבשעת הנטיעה אינו מזיק אלא לאחר זמן השורשים מתפשטים מאילתו, ולגבי מים אם הם היילה מודה רבי יוסי דהוי מזיק ממש ואדם מועד לעולם, ואם פסקי מיא והדר נפלי על הניזק להרחיק.

בית ועליה שנפלו ובעה"ב לא רוצה לבנות-

אם נפלו הבית והעליה של שניים שחלקו כך ירושת אביהם, ובעה"ב לא רוצה לבנות את הכותל והתקרה התחתונה שמוטל עליו לבנות, לת"ק בעל העליה בונה את הבית עד התקרה התחתונה וגר בו עד שישלם לו את הוצאותיו, ואז יצא ויבנה את העליה.

שיטת ר"י שאינו יכול לגור בבית בלי לשלם דס"ל זה נהנה וזה לא חסר חייב, וצריך לשלם לו ואם לא משלם מחזי כריבית (ולתוס') אינו נראה כריבית, שהרי אם הבית ישרף לא ישלם לו יציאותיו, אלא הטעם הוא מפני שזה נהנה וזה חסר כדמפרש בגמ', אלא בונה גם את העליה ומקרה אותה למעלה, וכל הצריך לה, ויושב בבית עד שישלם לו את הוצאותיו, לרש"י הטעם משום שזה אינו נהנה וזה אינו חסר, ולתוס' חשיב נהנה שהרי א"צ לעלות לעליה, אלא גר בעליה, ויושב בבית היינו שמונע את התחתון להכנס לשם עד שישלם לו.

ק"ז: הגמ' רוצה לבאר שיטת ר"י משום שאסור לאדם להנות מממון

חבירו שלא במתנה, ורק מדעתו וניחא ליה מותר, וכתבו התוס' שהטעם לאסור הוא מתקנת חכמים, שאין לו להנות ממון חבירו. ולכן אסור לו לגור בבית.

ומהאי טעמא אמר ר"י שמי שנתן צמר לצבע לצבוע לו בצבע אדום וצבעו שחור או להיפך, (לר"מ נותן לו דמי צמריו לפני הצביעה, דקניה בשינוי ונתחייב מעות, ולר"י מחזיר לו את הצמר כמות שהוא ומשלם לו בעל הצמר או את היציאה סממנים ועצים ושכר טרחו כשאר שכיר יום, וזה פחות מדמי הקבלנות, או את השבח לפי הפחות שביניהם, דאם יתן לו דמי צמריו א"כ הוא נהנה שהביא לו צמר מן השוק, וכתבו התוס' שתיקנו חכמים שלא יקנה כדי שלא יהיה ממון חבירו, כיון שאינו מתכוון לגזול ולקנות. אי נמי מדינא לא

קנות כיוון התחנך לקנות, אלא שהיה צריך לשלם שכר עבור השבח, ותיקנו שלא יהיה מהצביעה שעשה שלא מודעתו.

ומהאי טעמא **הפורע מקצת חובו והשליש את השטר** ביד אדם נאמן, מפני שפחד שיתבע ממנו את כל החוב, ואמרו לשליש שאם לא יפרע שארית החוב עד זמן פלוני יחזיר למלוה את השטר ויחזור ויתבע הכל, (לרבי יוסי יחזיר ו)לר"י לא יחזיר אע"ג דאסמכתא קניא תיקנו שלא יקנה כיוון שלא נותן בלב שלם. תוס'.

והגמ' דוחה שאין טעם ר"י משום שאסור להנות ממון חבירו וזה נהנה וזה לא חסר מותר, והדר בחצר חבירו שלא מדעתו אי"צ העלעות לו שכן, אלא הטעם שאסור בעל העליה לדור בבית מפני שמשחיר את כתליו ע"י השימוש בו והוי זה נהנה וזה חסר, ובצמר הטעם משום שכל המשנה ידו על התחנתונה משום קנס, ובחוב הטעם הוא משום דס"ל דאסמכתא לא קני.

מה יכולים לשנות בבניית הבית והעליה- בעל הבית יכול לשנות לכותל רחב יותר שמחזק את הכותל או לתקרת ארזים שמתקיימים יותר, או למעט בחלונות או להנמיך את גובה הבית, אבל לכותל צר יותר או להגביה את הבית ומטריח את התחתון עלות יותר, וממעט חווק הבנין, או לתקרת שקמים, או להרבות בחלונות שממעט חווק הבנין אין שומעין לו. ובעל העליה יכול לשנות ולמעט כובד המשא. כגון לכותל צר יותר או לתקרת שקמים או להרבות בחלונות או להנמיך את גובה העליה, אבל לכותל רחב יותר שמכביד על הבית או תקרת ארזים שהיא כבדה יותר או למעט בחלונות או להגביה את העליה אין שומעין לו.

כמה חלק יש לכל אחד בקרקע- אם אין להם כסף לבנות ובאים לחלוק בקרקע, (י"א שאין לבעל העליה כלום, ו)לרבי נתן התחתון נוטל ב' חלקים והעליון אחד, ולאחרים התחתון נוטל ג' חלקים העליון חלק אחד, ואמר רבה שהלכה כרבי נתן (דנחית לעומקא דדינא), וטעמו מפני שהעליה מפסידה לבית שלישי מימי קיום הבית, שממחרת ליפול מהמת משא העליה. שיטת רש"י דאיירי הכא שרוצה בעל הקרקע למוכרה, ושיטת התוס' שאינו יכול למכור שהרי הוא משועבד לעליה, ואם מוכר ומשאיר לבעל העליה הזכות לבנות פשיטא שיכול, וסוגין איירי כשרוצה לזרוע בתוכה.

דיני הבעלות בעליון ותחתון-בית הבד הבנוי בסלע וגינה על גביו שאדם אחד חפר בסלע ועשה גינה למעלה, וכשמת חלקו הירושם זה ביד הבד וזה גינה (ועיין תוס' מה שהקשו), ונפחת הסלע, יכול בעל הגינה לזרוע למטה עד שיעשה לבית הבד כיפין. וכמו שנחלקו רב ושמואל בנפחתה העליה שלרב לא נפחתה רובה אינו דר למטה אלא כשיעור שנפחת, ולשמואל אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה, ה"ה נחלקו בזריעה, וצריאכ, שהרי בזריעה יותר מסתבר שיזרע חצי למטה וחצי למעלה מאשר לדור חציו למטה וחציו למעלה.

כותל ואילן שנפלו

חיובי נזיקין- כותל או אילן שנפלו לרה"ר והזיקו בעל הכותל או האילן פטורים מלשלם דאנוסים הם, ואם נתנו להם זמן והיינו ל' יום, לסתור או לקוץ כיוון שהיה עומד ליפול, ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב.

זמן בי"ד ל' יום- לפנות כותל או עץ העומד ליפול, וכן לפרוע חובו ולכמה דברים, אבל לנזיקין כגון לסלק כדו שנשברה אין נותנים לו ל' יום, מפני שבקלות יכול להסירם ממש. תוס'.

קני"ח. **חיוב פינוי האבנים והבעלות עליהם**- מי שנפל כותלו לגינת חבירו חייב לפנותו ואינו יכול לומר לבעל הגינה שיקח את האבנים דאין חצרו קונה דבר הפקר או מתנה אם אינו רוצה. רש"י. ואף שהמפקיר זקי לאחר נפילת אונס פטור, הכא אין כוונתו להפקיר אלא להשתמש, תוס'. ואם הסכים בעל הגינה ופינה את האבנים, אין יכול בעל הכותל לשלם לו הוצאותיו ולקחת את האבנים, אע"פ שלא התחייב לשלם לו שכר ולא קנה את האבנים בשכרו, מ"מ קנתה לו חצרו, ואם הסכים ועדיין לא פינה יכול בעל הכותל לחזור בו, ולא קנה בחצר שהרי לרבי יוסי ברבי תינאי קונה אפי' אינו עומד בצד שדהו. תוס'. דאישתמוטי קא מישתמיטי.

טול מה שעשית בשכרך- השוכר פועל אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך דאע"ג דשוה כסף ככסף, בפועל כתיב "לא תלין שכרו" ומשמע כפי שסיכמו ביניהם, ולא אמרינן שמבעל חוב שוה לקחת אפי' סובין, ואם הפועל הסכים אין השוכר יכול לחזור בו.

ובברייתא איתא שיכול בעה"ב לומר טול מה שעשית בשכרך. ולרב נחמן איירי בשל הפקר שלא הגביהו אלא הביט בו ששכרו לשמור או להשליך מהגג, ויכול לומר לו אכתי לא זכיתי בזה אני, זכה בזה אתה, אבל אם הגביה אף בשל הפקר זכה הפועל בהפקר עבור בעה"ב (אא"כ שכרו לניכוש ולעדירה והפועל מצא מציאה, אבל בשכרו למלאכה מציאתו לבעה"ב והכא הרי שכרו ללקט מציאות), ואף דס"ל לרב נחמן שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, הכא הוא פועל וידו כיד בעה"ב. ובשל חבירו אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, שהרי חייב לשלם לו שכרו משלם

(רוחזר נוטל מבעה"ב מה שהנהחו). ואם שכרו ואמר לו שיעשה בשל חבירו פשיטא שא"צ לשלם לו. תוס'.

הבטה בהפקר- שומרי ספיחין בשביעית ששומרים שעורים למנחת העומר או חיטים לשתי הלחם. לת"ק נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, מפני שאם יתנדבו בחינם אין המנחות באות משל ציבור, ולרבי יוסי אפשר לשמור בחינם. לרבה סובר ת"ק שהבטה בהפקר קונה כיוון שדבר טורח הוא ודעתו לכך ועל ידו נשמר, וזכה בזה השומר ואינו משל ציבור, ולרבי יוסי הבטה בהפקר אינה קונה ולכן הציבור זוכים בזה. ולרבא י"ל שלכו"ע הבטה בהפקר קונה, והמחלוקת היא אם חוששים שלא יתנם לציבור במתנה גמורה דנח לו שיקרבו משלו, או שאין חוששים לזה. ולל"ב לכונ"ע הבטה בהפקר לא קונה, ונחלקו אם צריך לתת לו שכר כדי להוציא קול שהם של הקדש, כדי שבעלי זרועות יפרשו מספיחים אלו, או שאין חוששים לזה, ואמרו רבנן שאם לא יתנו שכר אע"פ שצריך לתת שכר, א"כ יש בתרומה את השכר שלו, וממנו מקריבים קרבנות ונמצא שאין הקרבנות באים משל ציבור.

דיני שימוש ברה"ר ואם חייב לשלם כשהזיק-

קני"ח: הוצאת זבל ודין מזיק ברשות- המוציא זבל לרה"ר לתנא דמתני' צריך שהמזבל יקח אותו משם מיד, ואם הזיק משלם מה שהזיק. ולר"י בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא ולצבור זבל כל ל' יום ואח"כ חוזר וצוברו כדי שיהיה נישוף יפה, (וע"מ כך הנחיל יהושע את הארץ), ולדבריו אם הוציא ברשות והזיק פטור, ולא רק ברשות דמצוה כמו בנר תנוכה דפטור אם התנוני הניח נרו מבחוץ והזיק, אלא בכל רשות כגון פותקין ביבותיהם וגורפים מערותיהם בימות הגשמים פטור. וכן סובר רשב"ג להלן. וכן סובר ר"ש לגבי הרחקת תנור ד' אמות מן העליה ואם היה מניחו בעליה צריך תחתיו מעזיבה ג"ס, ובכירה שאין ההסק גדול טפח, ואם הרוחק כדין והזיק שרף את הבית פטור, (ולת"ק חייב). וכתבו התוס' דמתני' איירי בשעת הוצאת זבלים, וחייב אפי' אם הזיקה בזמן המועט שמותר לו להניח, אי נמי איירי בשעת הוצאת זבלים ובא התנא לומר עצה טובה שימרה לסלק כדי שלא יתחייב לשלם.

טיט ולבנים- אסור לשרות טיט ימים רבים במקום אחד, או ללבון או לגבול לבנים ברה"ר לפי שמששהה אותם כדי לייבשם, ולגבול טיט ולתת מיד בבנין מותר. ואין להשהות ברה"ר אבנים לבניה, אלא יניח ויבנה מיד, ואם הזיק חייב לשלם, ולרשב"ג יכול להביא אבניו לרה"ר ל' יום לפני הבניה, ואם הזיק פטור מפני שהוציא ברשות.

חיוב תשלומי נזק בכמה פועלים- חוצבי אבנים שהעבירו את האבן לסתת המרבע ומחליק ואח"כ לחמור הנושאה ולכתף ולבנאי ולאדריכל המניח את האבן על מושבה ומדקק להניחה במדויק, מי שנפלה האבן ממנו חייב לשלם אם נשברה או אם הזיקה אחרים, ואפי' בקבלנות חייב כיון דכוחו הוא ואדם מועד לעולם, ואם האדריכל הניחה על הבנין ונפלה, אם הם שכירים האחרון חייב ואם עובדים בקבלנות כולם חייבים שהרי כולם שותפים בדבר, ועליהם לשמור שתהא מיושבת יפה, ולא כוחו הוא וליכא לחיובי משום גריד דיליה.

שדי נופו בתר עיקרו

שתי גינות וירק באמצע שהם גבוהות זו מזו, עיקר הירק שורשו הוא של עליון לכונ"ע, ונופו לר"מ של העליון דשדי נופו בתר עיקרו, והרי הוא חי מהעפר של העליון (ואף שיכול התחתון למלאות את גינתו, מ"מ הרי גם העליון יכול לפנות את עפרו). ולר"י הירק של תחתון דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו והרי הוא גדל באוירי של תחתון. ולר"ש אם העליון יכול לפשוט ידו וליטלו בלא ליאנס הרי הוא שלו כיוון שהוא חי מהעפר שלו, וכר"מ, ואם אינו יכול הרי הוא של תחתון דהעליון מפקיר אותו מפני שגנאי הוא לו ליטול רשות להכנס וללקוט. והלכה כר"ש. והגמ' מסתפקת מה הדין אם הוא מגיע לנופו ולא לעיקרו או לעיקרו ולא לנופו שהנף נוטה למטה. תיקון.

וכן במקח וממכר הקונה אילן בשדה חבירו וקנה אילן אחד שלא קנה קרקע וגדל דבר מהשורשים שאין רואים פני חמה הרי הוא של בעל הקרקע לכונ"ע, ואם גדל מהגזע כל שרואה פני חמה לר"מ זה של בעל הקרקע, ולר"י זה של בעל האילן. אמנם אינו דומה מומש, שהרי מה שגדל מהגזע הרי הוא באויר בעל הקרקע ויונק מהקרקע ולא היה בודעת בעל הקרקע למכור דבר כזה שנחשב כאילן אחר, ומ"מ סובר ר"י שהוא של בעל האילן. וכן ר"מ היה יכול לומר שהוא של בעל האילן כמו שהענפים החדשים שלו. והדמוי הוא שר"מ מיפה את כח בעל הקרקע. תוס'.

קני"ט. **וכן לגבי ערלה** מה שגדל מהשורשים חייב בערלה דאילן הוא לעצמו והיינו גזע הסמוך לקרקע בתוך ג' שהרי הוא כקרקע, ואע"פ שאינו יונק מהקרקע שדי נופו בתר עיקרו. ומה שגדל מהאילן לר"מ פטור ולר"י חייב. וצריך להשמיענו מחלוקת זו בין בממונא בין באיסורא (שבאיסורא יש להחמיר יותר).

הדרן עלך מסכת בבא מציעא

השותפין:

סיבת החלת מסכת בבא בתרא בדין שותפין, משום דבסוף בבא מציעא איירי בחלוקת האבנים בבית ועליה שנפלו, ובב' גינות זו ע"ג זו, דהוי ענין שותפות. (וטעם זה נצרך אף אם כולה נזיקין לאו חזא מסכתא, אף שלענין מחלוקת ואח"כ סתם אין סדר למשנה, משום שפעמים שנה רבי את המסכת האחרונה בלתי הראשונה). תוס'.

בניית מחיצה בין חצרות השותפים

הקדמה לסוגיא: הנדון בסוגיא היא על חיוב בניית כותל בין ב' חצרות גינות או שדות, אם חייב לבנות משום הזק ראייה, או דאיירי בנתחייבו ע"י קנין, (ונסתעף מזה הנדון אם הזק ראייה שמייה הזק) וכשבוניים כותל ממה בונים אותו ומהו גובהו ועוביו, ולמי שייך המקום והאבנים אם נפל הכותל, ומה עושים לסימן כשרק אחד מהם בונה את הכותל.

ב. מקום בניית הכותל- שותפים בחצר
שבתי שניהם פתוחים לחצר, (ורוב תשמישים בחצר), שבאים לעשות מחיצה ביניהם, בונים את הכותל באמצע שכל אחד נותן חצי מקום עובי הכותל.

חלוקת האבנים והמקום אם נפל הכותל- כיון שכשבאים לבנות שניהם משתתפים באבנים ובמקום (ל"ק שניהם חייבים לבנות משום הזק ראייה, ול"ב איירי שאנו זוכרים שהקנו זה לזה לעשות מחיצה. תוס') לפיכך כאשר נפל הכותל לאחר שנים רבות שניהם מתחלקים באבנים ובמקום כותל, ואין אחד יכול לומר שנבנה בשלו והאבנים היו משלו. ואיאת בגמ' ד. דקמ"ל דאע"ג דנפל לרשות אחד או שאחד מהם פינה את האבנים לרשותו, מ"מ חולקים, דשותפין לא קפדי אהדדי. וכתבו התוס' דכיון שאין חזית לא ליה ולא ליה לזה, פשיטא דחולקים באבנים ובמקום הכותל אע"פ שנפל הכותל לרשות אחד מהם, ולא דמי למחליף פרה בחמור דמי שמוחזק זוכה, דהתם מתחילה היה הדבר מבורר וברשות אחד מהם נולד הספק, אבל כאן גם לפני נפילת הכותל אם היו באים לחלוק היו חולקים בשוה, אפי' לרבנן דפלגי אסומכוס. ולא אמרינן הכא כל דאליים גבר משום דאיכא דרורא דממונא, והחידוש הוא שאע"פ שנפלו לרשות אחד מהם ושהו ברשותו הרבה, אינו נאמן שהם שלו במינה שהיה יכול לומר לקחתה ממנו, דמיגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כיון שחבירו היה חייב להשתתף עמו. ולרש"י (ד. בקושיית הגמ' פשיטא איירי שנפלו האבנים לרשות שניהם בשוה.

ממה בונים את הכותל-
בוניים את הכותל כפי מנהג המקום, שאם נהגו לבנות מגויל בוניים מגויל ואין אחד יכול לומר שאינו חפץ אלא בגזית, וכל אחד נותן מחלקו ג' טפחים, ובגזית כל אחד נותן ב' טפחים ומחצה, ובכפיסין כל אחד נותן ב' טפחים, ובלבנים כל אחד נותן טפח ומחצה. ואפי' אם נוהגים לבנות בהמוצא לולבי דקלים (ובע"ב פירש צירים) ודפנא ענפי עץ ערמונים, יבנו מהוצא ודפנא (ד. וכתבו התוס' שאם נהגו בגויל יותר מו' אינו מחויב, וכן בכולם, ואם נהגו פחות מהוצא ודפנא יכול לעשות כך, דמנהג הדיוט הוא, וכן בשאר מקומות דכתיב הכל כמנהג המדינה אין לסמוך על מנהג הדיוט. ולהלן ג. יבואר מהו גויל וגזית וכו'.

ב: - ג. האם שותף יכול לכפות את שותפו להשתתף בבניית הכותל-
איאת במתני' "השותפין שרצו לעשות מחיצה בוניים את הכותל באמצע"- לל"כ מחיצה היינו גודא -כותל (וכמו שמוצינו לשון זה לגבי כלאים וכדלהלן), והא דלא קתני בוניים **אותו** באמצע, קמ"ל שאין די במסיפס אלא צריך כותל, ולפי זה בהכרח דס"ל לתנא דמתני' שהזק ראייה לא שמייה הזק, ולכן רק אם רצו צריכים לבנות מחיצה, וקמ"ל מתני' שאף אם אחד שכנע את השני לבנות כותל ונתרצה, בוניים את הכותל באמצע, ואינו יכול לטעון שנתרצה רק לחסימת האוויר ע"י מחיצה דקה כגון של נסרים, המספיקה למניעת הזק ראייה, או שיבנה את כל הכותל ברשותו, ולא נתרצה לבנית חצי הכותל ברשותו ולמעט מקום תשמישו. וכתבו התוס' שללישאן זו מספיק שיקנו וישעבדו נכסיהם לעשית הכותל, וא"צ קנין ברוחות או בחזקה. עוד כתבו התוס' ששזמר חנים יכול להתנות להיו כשואל, והוי קנין גמור שמחייב עצמו לשלם על אונס.

ולל"ב כוונת מתני' "השותפין שרצו לעשות **מחיצה**" היינו שנתרצו לעיקר החלוקה (ומחיצה היינו פלוגתא כדכתיב "ותהי מחצת העדה"), ולשון מתני' הוא כלשון בני אדם האומרים בא נעשה חלוקה, ואיירי בחצר שאין בה דין חלוקה, והא שאין יכולים לחזור, הטעם הוא משום דאיירי שעשו קנין (ברוחות) שכל אחד ברר לו חלק וע"י הקנין קנו כל אחד חלקו, ולרב אשי איירי שכל אחד החזיק בחלקו רפק ביה פורתא, וקרקע נקנית בחזקה אחרי שהסכימו בשעת חלוקה, (וכתבו התוס' שהחידוש של רב אשי הוא שא"צ לומר לך חזק וקני). אבל קנין על החלוקה גרידא אינו מוועיל דאין הליפין קונים אלא דבר ממשו), וסיבת הכפייה לבנות כותל היא משום דס"ל דהזק ראייה שמייה הזק, ואף שאין בחצר דין חלוקה קמ"ל מתני' שאחרי שנתרצו לחלוק אין די במסיפס אלא בוניים כותל.

מתי נאסרה התבואה כשנפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה-
אם נפרצה מחיצת הכרם הסמוכה לשדה לכן של חבירו, וסמך את זרעיו לגדה, ובלי גדר צריך

להרחיק ד"א כדי עבודת הכרם, ובשיעור זה הוי כלאים, ונפרצה המחיצה, ואומר לו לבעל הכרם לגדור כדי שהגפנים לא יאסרו את התבואה, וכתבו התוס' שבעל הכרם חייב לגדור משום שהוא המזיק, ואפי' לרבי יוסי דס"ל שעל הניזק להרחיק את עצמו, מודה הכא דהמזיק ירחיק משום שזה גירי דייליה. ואם חזרה ונפרצה אומר לו גדור, ואם נתייאש מלגודרה נאסרה התבואה אם הוסיפה וגדלה בשיעור אחד ממואתים, וחייב בעל הכרם באחירותה, ואם לא נתייאש מלגודרה ועוסק כל שעה לגדור לא נאסרה, וכמו שמוצינו שאם האדם מחזר לקטוף את הירק הוא לא נאסר, וטעמא משום דכתיב "לא תנוע" דומיא דזריעה דניחא ליה. ואם לא אמר לו לגדור אינו חייב באחירות, וגם אם נפרצה צריך לחזור ולומר לו גדור, ואם חזרה ונפרצה מסתפק ר"י אם צריך לחזור ולהתרותו בפעם השלישית. ואם הוסיפה התבואה אחד ממואתים בב' הפעמים יחד, אין מצטרפים לאסור. עוד כתבו התוס' דהכא לא חשיב הזק שאינו ניכר, שהרי ניכרים הגפנים בשדה, (אבל מטמא אינו ניכר אם הוכשרו).

הזק ראייה אי שמייה הזק ונ"מ לחיוב בניית כותל

ללישאן קמא הזק ראייה לאו שמייה הזק ואין מחייבים אדם לבנות כותל בין החצרות, ודי במסיפס בעלמא, לרש"י היינו יתדות עץ התחובים בארץ, וכתבו התוס' שאם נתרצו לעשות כותל עושים אותו מגויל או גזית עם הרבה חלונות, או שאינו גבוה עשרה טפחים. ומ"מ **בגינה** שמגדלים בה ירק לאכילה וכל שעה היא עומדת בקמותיה חייב לבנות כותל (ובבקהא אינו חייב לבנות כותל מפני שרק חודש בשנה היא עומדת בקמותיה, ובחודש זה אסור לעמוד שם. תוס'), משום דאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה שלא יזיקנה בעין רעה (והדימוי חצר לגינה הוא מאיזה אבנים בונים את הכותל).

וכן מחייבים אדם להשתתף בבנית **בית שער** (צורת עיגול עם פתח בצד שלא ידאו בני רה"ר לתוך החצר) ודלת לחצר, דהזיקא דרביים שאני, דזימנין דחדקי רביים ועיילי להתם, ולרשב"ג כופים רק על בנית הדלת משום שיכולים לראות מרוחק. תוס'.

וכן מחייבים אדם **להרחיק כותל מחלונות** ביתו של חבירו ד' אמות, (אם הכתל גבוה יגביהו מלמעלה ד"א כדי שלא יציץ וישחה ויראה, ומלמטה כדי שלא יעמוד על הכותל ויראה, וממול הבית כדי שלא יחשיך את הבית) דהזיקא דבית שאני משום שאדם עושה ביתו דברי הצנע.

וכן **בגג הסמוך לחצר** צריך לעשות לגג מעקה ד' אמות, משום שבעל החצר טוען שכיון שאין תשמיש הגג קבוע אינו יודע מתי ישתמש כדי להסתיר עצמו משא"כ חצר שתשמישה בכל שעה אין עושים בה דברי הצנע.

ובחצר גופא אם היה שם כותל שנתרצה הראשונים לעשותו **ונפל** מחייבים אותם לבנות כותל (משום שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר בלא ליהרז זה מזה. תוס'). ואי' וכן חייבים לבנות יותר מגובה ד' אמות, אף אם הכותל הישן היה גבוה יותר.

ללישאן בתרא **הזק ראייה שמייה הזק** והיכא שחולקים את החצר חייבים שניהם להשתתף בבנית הכותל, ואין די במסיפס בעלמא.

חלוקת כתבי הקודש- כתבי הקודש של שותפין והיינו ס"ת או נביאים וכתובים הכתובים בכרך אחד לא יחלקו אותם אע"פ ששניהם רוצים.

גויל גזית כפיסין לבנים-
גויל היינו אבנים לא משויפות, גזית הם אבנים משויפות, והם טפח יותר מכפיסין מחמת הבליטות שבצדדים כפיסין הם אריחים ואריח הוא חצי לבינה, והלבינה ג' טפחים, ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח טיט ביניהם, לבנים הם לבנים שלמות המונחות לעובי הכותל. ודווקא בטיט מספיק טיט ברוחב טפח, אבל בריכסא טיט המעורב באבנים דקות צריך יותר מטפח, וי"א שבריכסא צריך טפח, ובטיט מספיק פחות, ונ"מ למקבל עליו לבנות כותל לחבירו.

כמה עובי נצרך כדי להעמיד כותל-
כותל של ד' אמות צריך שיהיה עוביו ה' טפחים כדי שיעמוד, ואם גובהו יותר מזה צריך ששה טפחים, וכן היה הטרסקין בבית המקדש הראשון להבדיל בין ההיכל לקדשי הקדשים שהיה גבוה ל' אמות והיה עוביו טפח, וא"צ לכל גובה ד' אמות עוד רוחב ה' טפחים, אמנם מקדש שני שהיה גבוה יותר שהיה ק' אמה (דכתיב "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון"), וי"מ דקאי לענין השנים שהיה קיים שהראשון היה קיים ארבע מאות ועשר שנים והשני ארבע מאות ועשרים ושני הדברים נכונים), לכן עשו פרוכת ולא כותל, ולא עשו כותל ל' אמה והשאר פרוכת, דגם ל' אמה אינו עומד אלא ע"י כובד התקרה ומעויבה, ולא עשו פחות מל' משום דבעינן שיהיה הכל או מכותל או מפרוכת. וכתבו התוס' שלתירוצן זה א"צ לתירוצן הקודם. עוד כתבו שהנדון בסוגין הוא לענין כותל מגזית העשוי לימים רבים, אבל שייך לעשות כותל חלש יותר ברוח פחות מהנוכר בסוגיא. וטרסקין י"מ דהיינו מספיק וסוגר (את הלוחות שניתנו בסניי שהיו בקודש הקדשים), וי"מ דהיינו פנים וחוץ (שיש ספק אם אותה אמה מקודשת כפנים או כחוץ, ולכן בבית שני הוי ב' פרוכות).

ג: השיעורים האמורים במתני' לעובי הכותל, היינו שיעור האבנים עם הסיד שעליהם.

איסור סתירת בית הכנסת

אסור לסתור בית כנסת לפני שבונים חדש, אא"כ יש בישן **תיוהא** ביקוע שיש חשש שיפול, (ורב אשי הכניס מיטתו לשם עד שהתקינו את המזרבים כדי שלא יתיאש מלבנות את החדש). וכתבו התוס' שישן סמוך לבית הכנסת במקום שהאורחים רגילים לישן ולאכול, אבל בבית הכנסת עצמו אסור לאכול ולשתות או להכנס שם מפני החמה והגשמים, ולא אמרינן שבתי כנסיות הבבלי על תנאי הם עשויות, אלא לענין שאחרי שחרבו מותר לעשות שם מה שירצה, חוץ מקלות ראש.

טעם האיסור - י"מ משום פשיעותא שיארע אונס ויפשעו ולא יבנו אחר, וי"א שהטעם משום שבינתיים לא יהיה להם מקום להתפלל, ונ"מ כשיש מקום אחר להתפלל.

מרימר ומר זוטרא היו סותרים ובונים חדש לחורף וסותרים ובונים חדש לקיץ, ששל חורף היה נמוך וכתליו רחבים וחלונותיו מועטים מפני הצינה, ושל קיץ היה אחר שהאור שולט בו. וכתבו התוס' שההתר הוא דהוי כמו שיש בו תיוהא, ואם היו בב' מקומות צ"ל דאיירי שהיה בו תיוהא, או דנימא שאם יש בית כנסת אחר מותר (ולעיל איירי שיש מקום להתפלל אבל אינו בית הכנסת), או דנימא שאין לחוש שיפשעו כיון שיש קור וחום, או כיון שזה לזמן גדול.

איסור סתירת בית הכנסת הוא אפי' אם מוכן להם כסף ביד הגבאי לבנית השני, דשנא ישתמשו בכסף לפדיון שבויים, וחשש זה שייך אפי' אם האבנים מסודרות והקורות מוכנות, דשנא ימכרום, אבל כשבית כנסת החדש כבר בנוי מותר לסתור את הישן מפני שאין דרך אדם למכור דירתו, ואי"צ להמתין עד שיתפללו בחדש. תוס'.

מה שיעץ בבא בן בוטא להורדוס לסתור את ביהמ"ק, צ"ל שהיה בישן תיוהא, או שמלכות לא חוזרת בה, אפי' אם אמר המלך שיעקור הר.

הורדוס היה עבד של בית חשמונאי, ורצה לישא נערה מבית חשמונאי, וכששמע בת קול שמי שימרוד יצליח הרג את כל אדוניו חוץ מאותה נערה, וכשראתה הנערה שהוא רוצה לישא אותה עלתה לגג והכריזה שמי שיאמר שהוא מבית חשמונאי אינו אלא עבד, (וכתבו התוס' שלפי זה מה שאמרו לאגריפס "אחינו אתה" היינו לפי שעבד חייב במצוות) ונפלה מהגג ומתה, והטמינה הורדוס בדבש, י"א שבא עליה וטמנה כדי ליישב יצרו, וי"א שלא בא עליה וטמנה כדי שיאמרו שנשא בת מלך. והרג את כל החכמים (כתבו התוס' דלאו דווקא כולם דהא אישתתיו בני בתיא) כיון שהם אומרים שאין מלך אלא "מקרב אחיך", ושייר את בבא בן בוטא כדי להוועץ בו, וגרם שיהיה עוור, וניסה לגרום לו שיקלל אותו ולא הסכים, וגילה לו הורדוס שזה הוא עצמו, ואמר לו שאם היה יודע כמה רבנן זהירים לא היה הורגם, ואמר לו בבא בן בוטא שתקנתו שיעסוק בבנין ביהמ"ק, ושישלח לשאול את המלכות אם יכול לבנות ובינתיים יבנה, וכן עשה, ואמרו שמי שלא ראה את בנין הורדוס לא ראה בנין יפה מימיו, ובנאו בשיש כחול ירוק ולבן שורה נכנסת שורה יוצאת, ואמרו לו חכמים שלא יצפה את האבנים זהב, כי עדיף כך שזה נראה כגלי הים. (ואף שדניאל נענש על שהשיא עצה לנבוכדנצר שחתכוהו מגזולתו, וי"א מה שזרקוהו לגוב האריות, מ"מ הורדוס היה עבד שהוא חייב במצוות, או משום שבית המקדש לא יכל להבנות בלי המלכות.

ד. **בנית כותל בגינה ובבקעה** - סתם גינה שהוק ראתה קשה כמקום שנהגו לגדור ומחייבים אחד את השני לגדור, אבל סתם בקעה כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אחד את השני לגדור. ועיין בגמ' בדברי אביי וברש"י ותוס' ובקושית רבא.

בנית כותל במקום שנהגו שלא לגדור

אם רק אחד רוצה לעשות כותל יבנה את הכותל כולו ברשותו, ויעשה חזית מבחוץ ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם.

מהי חזית - לרב הונא לל"ק הכונה שיעשה בליטה שיעבה את הכותל ע"י אבנים וטיט לתוך של חבירו, שאם יעשה לתוך שלו חבירו יוכל לעשות ג"כ ברשותו, אבל לחתוך את הבליטה הוא דבר ניכר. ולל"ב יעשה בליטה לתוך שלו, ואין חוששים שגם חבירו יעשה לתוך שלו מפני שזה ניכר, אבל החיתוך אינו ניכר, והגמ' שואלת על זה מלשון "ועושה חזית **מבחוץ**", וכתבו התוס' דמ"מ אינה תיובתא, די"ל שהכונה מחוץ לכותל. ולריו"ח חזית היינו לטוח את האמה העליונה מבחוץ, שאם יטוח בשלו חבירו יטוח ג"כ, ואין חוששים שיקלף את הטיח, מפני שהקילוף ניכר.

ד: **ובכותל העשוי מהוצא** לרב נחמן יכוון את ראשי ההוצין לצד חבירו, ולר"ח יוציא את ראשי הקנים המעמידים את כותל ההוצא, ויטוח אותם בטיט כדי שלא יחתכם דבהוצא אין החיתוך ניכר. תוס'. ואין לחוש שיקלף משום שהקילוף ניכר. ולאביי אין תקנה להוצא אלא שיכתוב שטר.

ואם שניהם נתרצו לעשות כותל יבנו אותו באמצע, ויעשו חזית משני הצדדים, ועל כן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. לרב אשי יכולים ג"כ שלא לעשות חזית כלל, ומתני' איירי שקדם אחד ועשה חזית, ולרבא מפרזיקא מתני' לא תני תקנתא לרמאי, ועל כן פירש רבינא דאיירי בהוצא, וקמ"ל שאף הוצא מועילה עשית חזית, ודלא כאביי.

מקיף וניקף

אם החיצוני גדר ג' רוחות אין מחייבים את הפנימי לשלם כלום, דסתם בקעה הוא מקום שנהגו שלא לגדור, ולא מהני ליה מידי שהרי יכולים להכנס מהצד הרביעי.

ואם עמד המקיף או הניקף וגדרו את הצד הרביעי חייב הפנימי לשלם מחצה, ואף דהוק ראיה לא שייך בבקעה מ"מ צריך גדר גבוהה י" פסחים למנוע כניסת בהמות.

שיעור החיוב לרבי יוסי ולת"ק - איתא במתני' "רבי יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל", וצריך לבאר כמה חייב לשלם ומה סובר ת"ק.

שיטת רב הונא שלרבי יוסי משלם לפי הכותל שנבנה בפועל, ולת"ק משלם דמי קנים בזול רש"י מבאר הטעם מפני שטוען שגדר כזו מספיקה לו. והתוס' כתבו דלא דמי ליורד דשמיין וידו על התחנונה, דסגי ליה בניטרא בת זוזא, אמנם אנו סהדי שהיה מתרצה לשלם דמי קנים בזול.

לחייא בר רב לרבי יוסי משלם דמי קנים בזול, וא"כ צריך לבאר מה סובר ת"ק. הגמ' מבארת שלת"ק אינו חייב לשלם אלא שכר שמירה, מה שהיה צריך לשלם לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה, או דס"ל שאינו משלם אלא על הצד הרביעי ולא על הג' הראשונים מפני שכבר יצא זכאי בדין כיון שהוי ימים רבים ולא הועילו לו, ולא על הג' הראשונים, או שנחלקו היכא שהמקיף גדר את הרביעית, שלת"ק אינו משלם אלא על הרביעית, אבל על הראשונות פטור, לרש"י טעם הפטור משום שכבר יצא זכאי בדין שהיו שם ימים רבים ולא הועילו לו, וכתבו התוס' דקצת קשה דא"כ לא ישלם אלא טפח אחרון, והתוס' ביארו שמתרצה לשלם על הרביעית ע"מ שיהיה גזור מד' רוחות, אבל כשהניקף גדר חייב על הכל דגלי דעתיה דניחא ליה, ולרבי יוסי אף בזה מגלגלין עליו את הכל. או שלת"ק אף בגדר מקיף מגלגלין עליו את הכל, ולרבי יוסי דווקא כשהניקף גדר מגלגלין עליו את הכל, אבל כשגדר מקיף בגמ' איתא ד"לא יהיב ליה מיד", ובתוס' הביאור גירסא דלא יהיב ליה אלא דמי רביעית, וביאור התוס' דאף דסגי ליה בניטרא בת זוזא, מ"מ אין לך אדם שלא יסייע לרביעית כדי שיהיה גזור מד' רוחותיו.

ה. רבינא הקיף את רוניא מד' רוחות ולא רצה רוניא לשלם, וכשהראה שאכפת לו משמירת התמרים, אמר לו רבינא שא"כ הוא חייב לשלם, שהרי לכל הפחות היה צריך לשכור שומר, ואמר רבא לרוניא שיפייס את רבינא, דאל"כ יחייבו לשלם כפי שווי הגדר כרב הונא אליבא דרבי יוסי דכן הלכה.

מדיני בר מצרא - רב ספרא בריה דרב ייבא אמר לרבינא שלא יסלק את רוניא משדה שקנה סמוך לשדהו, מדינא דבר מצרא, כיון דאמרי אינשי "ארבעה לצלא ארבעה לצללא". י"מ דרצען עני נצריך לד' ככרות ליום כמו עשיר, וא"כ מדין "ועשית הישר והטוב" צריך ג"כ לוותר לעני. וי"מ דשכרו מועט מפני שצריך לשלם ד' לקנית העור וד' לעבדנים, ועל כן יש לוותר לו. ורש"י מבאר שכיון שהיה לו שדה בתוך שדותיו של רבינא יותר לו, כי בכמה דברים הוצאות שדה אחת שווה לב' שדות. והתוס' הקשו דאין מרחמינן בדין, ור"ת מפרש שרבינא היה מצוץ מג' רוחות ורוניא מרוח אחת, ועל זה אמר רב ספרא שאין חילוק ביניהם. ור' אברהם מפרש שצוץ היה אריס בשדות שהיו לרבינא במצרא, ועל זה אמר רב ספרא שגם לאריס יש דין מצוץ.

כותל חצר שנפל חייב להשתתף בבנייתו עד גובה ד' אמות דבהכי סגי להזק ראיה, ואם בנה גדר יותר מד' אמות אין חייב השני לשלם, אמנם אם סמוך כותל אחר לכותל זה, אע"פ שעיינין לא שם תקרה, מגלגלין עליו את הכל דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה. וכתבו התוס' שאע"פ שבזה נהנה זה לא חסר פטור הכא חייב, דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה, או משום דחביש חסר, כיון שהיה צריך להגביה את הכותל מחמת ההזק ראייה.

מתי אדם נאמן לומר שפרע את חובו

ה: **בהלוואה** - לריש לקיש אינו נאמן לומר שפרע בתוך זמן ההלוואה, והלואי שיפרע בזמנו, וכן עשה מר בר רב אשי. ולאביי ורבא אף בתוך הזמן נאמן, די"ל שפרע בתוך הזמן כדי שלא יטרידו, וכן עשו רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע. והלכה כר"ל.

אף **יתומים** אינם נאמנים לומר שהחוב שולם (אע"פ שאין ליפרע מנכסי יתומים אלא בשבועה), דחזקה דלא עביד איניש לפרוע בתוך הזמן. והווקא ביתומים גדולים, אבל בקטנים אינו גובה אפי' תוך זמנו, דשנא תפיסי צריי לפרעון. תוס'.
אם תבע את הלווה לאחר הזמן **וטוען שפרע בתוך הזמן**, הגמ' מסתפקת אם אומרים "מה לי לשקר" שהיה היה יכול לטעון שפרע בזמנו, וממילא נאמניו בשבועה שפרע בתוך הזמן אף שזה נגד חזקה, או שלא אומרים מה לי לשקר נגד חזקה.

נמה פריטי או **נביאורים** **התוס' בסוגין** -

א' בסתם הלוואה לא חשיב תוך ל' תוך הזמן.

ב' דווקא אם יש עדים על ההלוואה עם הזמן אינו נאמן לר"ל לומר שפרע, דאל"כ נאמן במיגו שיכל לומר לא לויתי או לא קבעתי ל' זמן.

ג' בכור בתוך ל' היו בחזקת שלא נפדה לכר"ע, משום שאינו חייב עד ל' יום לפדותו, ושמו 'מות בתוך ל' ויפטר. וה"ה שוכר אינו נאמן לומר ששילם בתוך הזמן, דשמוא יפול הבית ויצטרך לצאת ד' אף למ"ד המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, אם לוח שלא בעדים והודה בפני עדים א"צ לפרועו בעדים. וכן למ"ד זה דווקא אם לווח בעדים צריך לפרועו בעדים משום דלא הימניה, אבל כשלא לווח בעדים אף שיש אגן סהדי שחייב א"צ לפרועו בעדים. תוס'.

טענת פרעתי בתשלום על בנית כותל-

מבואר במתני' שאם יש ויכוח ביניהם אם השני שילם לאותו שבנה את הכותל, אם הנדון הוא על הד' אמות הרי הוא בחזקת ששילם, שכיון שידוע לכל שהוא חייב לשלם לא היה בונה משלו אלא היה תובעו בב"ד, אא"כ יביא התובע ראיה שלא שילם והיינו שתבעו ולא נתן לו.

ולר"ל הא דנאמן לא איירי בטוען ששילם בזמן, דזה פשיטא שנאמן, אלא איירי לפני סוף בנית הכותל, ומ"מ נאמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ומהאי טעמא ג"כ אין ראיה לספק הנ"ל אם נאמן לאחר הזמן לומר שפרע בתוך הזמן, דיי"ל שאינו נאמן, והכא לא חשיב פריעה בתוך הזמן כיון שכל רגע הוא זמנו.

ואם הנדון הוא על יותר מד' אמות כשסמך כותל אחר בזה יש חזקה שלא שילם, וצריך להביא ראיה ששילם שכיון שאינו ידוע לכל שהוא חייב לשלם, אינו עשוי לשלם עד שיחייבוהו ב"ד. וכתבו התוס' דאיירי שידוע ססיב להשתתף מתחילה, ולכן הוי בחזקת שלא נתן, ואז"צ להעמיד בשעשה חזית.

ואף שאם טוען ששילם בזמנו נאמן הכא אינו נאמן, ואף לאביי ורבא שבהלוואה נאמן אף בתוך הזמן, דאומר שאולי חכמים לא יחייבו אותו לשלם.

ג. ומהאי טעמא אין מכאן ראיה שאם טוען לאחר הזמן ששילם בתוך הזמן אינו נאמן, דהכא אין סברא שישלם דמי יימר דמחייבו ליה רבנן.

התובע מנה מחבירו והלה מודה, ולמחרת טוען ששילם, פטור אפי' אם לווח בפני עדים, דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים, (ואם טוען ששילם בתוך הזמן תלוי בספק הנ"ל), ואם טוען להד"מ חייב, דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי, מפני שמי שאינו לווח אינו פורע. וכתבו התוס' דטעם זה הוא כדי שלא נאמר שכונתו כאילו לא לויתי לפי שפרעתי, ובאומר לא לויתי ובאו עדים שלווח ופרע, ג"כ הוי כאומר לא פרעתי, ואין העדים נאמנים.

מתי חייב להשתתף בבנית הכותל כשסמך לו כותל אחר-

הבונה כותל גבוה מד' אמות בינו לבין חבירו נתבאר לעיל שהשני פטור על התוספת, ואם סמך כותל אחר חייב. ואם סמך רק לחלק מהכותל בגובה או ברוחב, לרב הונא חייב על הכל, אא"כ בנה **בקרנא ולופתא** בחיבור שבקרן זוית, והיינו שהכותל הראשון הוא ממשיך את כותל הבית מצד אחד, ובנה כותל כנגדו בקרן השניה, ופטור כיון שכותל כזה אינו עשוי להמשיכו. והתוס' מבארים קרנא ולופתא הם ב' דברים, קרנא היינו שעשה כותל קצר ובסופו זוית, ולופתא היינו זוית בראשו מפני הגשמים, והם הכר שלא ימשיך עוד את כותל.

ולרב נחמן אינו חייב אלא על מה שסמך, אמנם **באפריזא** לרש"י היינו שנתן על כותל שבנה (שאינו גבוה ככותל חבירו) קרש ארוך המשמש להניח עליו קורות לבנית עליה, חייב על כל הגובה, דסופו להגביהו כשיעור העליה, ולתוס' היינו שבסוף הכותל יש אבן בולטת ואבן שוקעת, וכן **בקבעתא דכשורי** שעשה בכותל שבנה מקום להנחת קורות המשמשים לבנית עליה חייב וכנ"ל.

אף אם הראשון השאיר בכותל שבנה חלונות או נסרים הכנה שיוכל השני להניח שם קורות אין השני נאמן מחמת כך לומר ששילם, דטוען הראשון שעשה כך כדי שלא יצטרך א"כ כשישלם לקלקל את הכותל.

חזקת תשמישין

חזקת תשמישין שונה מחזקת קרקעות, דחזקת קרקעות צריך ג' שנים, וחזקת תשמישין אפי' משתמש רגע אחד בפניו ושותק הוי חזקה, דלא שביק איניש להשתמש בשלו תשמיש של קביעות בלא רשותו, ובהכרח ששילם או שנתן לו רשות. אמנם דווקא כשטוען שמכר לו או שנתן לו מנתנה, אבל עצם השתיקה אינה טענה ולא הוי חזקה.

הנחת קורות על כותל חבירו- המחזיק להניח קורות כבדות על כותל חבירו הרי זה חזקה גם לקורות דקות, ואם החזיק לקורות דקות לרב יוסף יש בזה חזקה גם לקורות כבדות, ולרב נחמן לל"ק לא הוי חזקה, ולל"ב הוי חזקה.

נפילת מי גשמים לחצר חבירו- המחזיק שיטפטפו מי הגשמים בחצר חבירו על פני כל אורך הגג ללא מרזב הוי חזקה אף להנחת מרזב לשם דעדיף לבעל החצר שהכל יקלח למקום אחד, ואם החזיק להנחת מרזב לרב נחמן לליק אינו חזקה לטפטוף,

ולרב יוסף חזקה לחזקה, ולל"ב דרב הונא חזקה לטפטוף, אמנם לא יעשה שם צריפא דאורבני והיינו גג מעצי ערבה, שמתוך שהטיפות סמוכות אין בעה"ב יכול להשתמש תחתיהם, ולרב יוסף גם זה מותר, וכן הורה רב יוסף למעשה.

ג: קורה העשויה לצל

שיטלקה, וכתבו התוס' שעד ל' יום הוי חזקת שלא נתן, ואח"כ הוי בחזקת שנתן. ו**בסוכת מצוזה** אחר ז' ימים (ושמיני עצרת. תוס') שכיון שהשאירה יותר מהצורך היה לו למחות, וא"כ י"ל ששילם לו להשאירה שם לעולם, ולא דמי לסוכה לצל, דדרכם היה לקבוע סוכתם לצורך כל השנים, ואם חיברה בט"ט הוי חזקה מי"ד.

השוכר חדר בבית משותף יכול להשתמש בזיזים ובכתלים מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד החדר שלו, ואם שכר עליה יכול להשתמש בעובי הכותל במקום שנהגו כך והיינו בראש הכותל, ובגינה שממול הטרקלין אסור מפני שהיא עשויה לנוי ולא להכנס לשם, ורב נחמן מתייר, וברחבה שאחורי הבתים אסור, ורבא מתייר.

דיני מחיצה לגנות וחצרות

מחיצה בין ב' גגות- אם יש ב' בתים משני צידי רה"ר, כל אחד עושה חצי מחיצה ביניהם, ומעדיף יותר מחצי כדי שלא יראה בהדיא לגגו של חבירו, וכן הדין כשיש ביניהם רה"י, וקמ"ל שאף שצריך בלאו הכי להצטנע מבני רה"ר, מ"מ מוטל עליו להשתתף במחיצה, כיון שהרבים אינם מזיקים בלילה וכשהוא יושב ובלא עיון, משא"כ גג. ואף אם אחד הקדים ובנה חצי מחיצה חייב חבירו לבנות חצי, ואינו יכול לשלם לראשון שיעשה עוד חצי בטענה שהיה מוכן לעשות הכל ברשותו, אבל אינו רוצה לחזר אחר פועלים בשביל דבר מועט, דטוען שגם הוא לא רוצה שיתרועעו יסודותיו מכוונד הבנין, ואם באו לדין מתחילה או שכל אחד יעשה חצי, או שאחד יעשה והשני ישלם לו על ריעוע היסודות. וכתבו התוס' דקמ"ל שאינו יכול לומר שיעשו הכל ברשות אחד מהם וירויחו את ההעדפה.

גג הסמוך לחצר צריך לעשות לו מחיצה ד' אמות משום חזק ראיה. ואם היתה החצר למעלה מהגג א"צ בעל החצר לעשות מחיצה כיון שגג לא קביע תשמישית, ונח להזהר שלא יראוהו.

גג הסמוך לגג לשמואל א"צ לעשות מחיצה ביניהם מפני שגג אין תשמישו קבוע (אבל כשהגג הוא בצד השני של רה"ר אינו מרגיש בחבירו כדי לחזור ממנו. תוס'). ולרב נחמן צריך מחיצה י' טפחים כדי שיהיה נתפס עליו כגגב אם יעבור את המחיצה, ולא יוכל לומר שנפל לו משהו לשם, ולא די לזה מסיפס, (אבל לגדיים וטלאים מספיך בכדי שלא יזדקר בבת ראש).

שתי חצרות זו למעלה מזו לרב הונא התחתון בונה גדר עד גובה העליון, ומשם משתתף העליון כדי שלא יספיד מחמת שפלות קרקעו של תחתון, ולרב חסדא העליון צריך לסייע למטה. וכתבו התוס' בשם ר"ת דאיירי שקרקע התחתון גבוהה יותר בהמשך, דאל"כ אינו צריך להשתתף שמה שבגובה יותר מד' אמות מנקקע, ולר"י אף בלא הכי צריך התחתון לסייע כיון שהוא מזיק לעליון כשהוא עומד שם.

ג. דין בית ועליה ששקעו- בית ששקע ואין יכול התחתון להכנס לדירתו בלא להתכופף, אין התחתון יכול לכוף את העליון להשתתף בבנית הבית והעליה מחדש, ואף אם בעל הבית מוכן לשלם בעצמו אינו יכול לכופו לשכור דייה אחרת לזמן הבניה, אפי' אם בעל הבית משלם את דמי השכירות. אמנם אם גובה הבית הוא פחות מ' טפחים יכול לכופו, וכן הדין אם התנו על כך מראש, ושיעור השקיעה י"א שגבוה הוא בין מידת ארכו למידת רחבו כמו ההיכל, וי"א כדרך שרגילים לדור, והיינו בכדי להסתובב בבית עם חבילת קנים ארוכים.

הבונה כותל סמוך לחלונות חבירו וטוען בעל החלונות שהוא מחשיך לו את החלונות, אין יכול לכופו לעשות לו חלונות חדשים, ואף לא לחדש את הכותל אפי' לא את כל הכותל, מפני שישן וחדש אינם מתקיימים יפה ביחד, ואפי' אם רוצה לחליף לו את כל הבית אינו יכול לכופו, מפני שאינו רוצה לטרוח לעבור למקום אחר, ואפי' אם מדובר באוצר של תבן או עצים מפני שאינו רוצה לטרוח להעבירם למקום אחר.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל איספלידא לרש"י היינו טרקלין, ולערוך היינו מערה, ור"מ מפרש דהיינו אכסדרא שפרוצה מרווח אחת ויש שם הרבה אור. והשני נטל גינה, יכול השני לבנות כותל בגינה בשלול, ואין הראשון יכול לטעון שהוא מאפיל עליו, מפני שכשחלקו שמו רק את ההפרש במחיר מחמת הלבנים והקורות, ולא את ההפרש שמחמת האוויר, ולא החזיק ג' שנים.

ואף שסיכמו שיקבל "איספלידא" עדיין שמה עליה אע"פ שאינו כשאר איספלידא, וכמו שהמוכר בית כור עפר סאתים כחצר המשכן, יכול לתת לו שטח של לתך אם המקום נקרא בית כור, וכתבו התוס' דאיירי שהלוקח יודע שיש לו קרקע קטנה שנקראת בית כור, אבל בלאו הכי אע"פ שראה את הקרקע בשעת המכירה צריך להשלים לו לבית כור

משהו

עוד כתבו דאריי מדימוס, שחילם רוצה מדימי לתך, דליכא למימר מדימוס מדימוס, או שנתן לו דמי לתך והנדון הוא אם חייב להחזיר לו מעותיו. וכן המוכר פרדס יכול לתת לו מקום שנקרא פרדס אע"פ שאין שם רימונים, וכן המוכר כרם יכול לתת לו משום שנקרא כרם אע"פ שאין בו גפנים.

ואינו יכול לטעון שהוא רוצה לגור שם כמו שגרו אבותיו, וכמו שאמר שמואל שהאחים שחלקו אין להם זה על זה לא דרך אע"פ שלאב היתה שם דרך, (דהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ולא שייר לעצמו כלום. תוס'). ולא חלונות לערער על סתימת אורו, ולא סולמות להשי' היינו שאינו יכול לקבוע סולמות כדי לעלות לעליה, בחצר שנטל אחיו, ולתוס' איירי שגם החצר שלו וקמ"ל שלא ישעין את הסולם על הבית, ולא אמת המים להעביר מים מהנהר דרך רשות אחיו, (ולרב יש להם). וכתב ר"י דאיירי שעדיין יש לו אור אך לא אור גדול התצרך לאכסדרא, ולר"ת אינו מחסר מהאור אלא גורם שלא יוכל לראות משם את שדותיו.

אחים שחלקו בירושה ואחד נטל כרם והשני נטל שדה לבן, יש לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן לעבודת הכרם, מפני שע"מ כך חלקו, וחישבו את ההפרש בשעת החלוקה.

ז': יתומים שיש להם שטר ויצא עליו שובר, אינם יכולים לגבות ע"י השטר כיון שיש שובר, ואמר רב חמא לא קורעים את השטר שמא כשיגדלו יפסלו את השובר, וי"א שקורעים את השטר מפני שאין מחזיקים את העדים כשקרנים, ולרב חמא ממה שיצא השובר רק לאחר מיתה משמע שזה מזויף.

השתתפות בהוצאות משותפות

בית שער ודלת לחצר- כל אחד מבני החצר חייב להשתתף בבניית בית שער שיושב שם שומר ומרחיק את בני הר"ר מלהציץ בחצר, וכן חייב להשתתף בבניית דלת לשער חצר לנועלו, ולרשב"ג א"צ בית שער אלא בחצר הסמוכה לרה"ר, (ולת"ק בכל מקום זימנין דדחקי רביים).

ואף שמצינו שאלוהו הנביא הפסיק להתגלות לחסיד שעשה בית שער לחצרו לפי שעניים הצועקים אין קולם נשמע, יש לחלק כדלהלן, א' איירי התם בבית שער שבתוך החצר, ב' הבית שער מבחוץ אלא שיש לו דלת אבל כשהוא בפנים אפי' יש לו דלת ופותחת הוא רע, כיון שאין העני יכול לבוא אלא עד פתח החצר. תוס'. ג' יש לו דלת ופותחת ומפתח תמיד שם והעני פותחה ונכנס, ד' הפותחת מבפנים.

חומה דלתים ובריח- כל אחד מבני העיר חייב להשתתף בבניית חומה דלתים ובריח, ולרשב"ג דווקא עיר הסמוכה לספר צריכה חומה, (ולת"ק בכל מקום שייך שיזדמנו גייסות).

אין מחלקים את התשלום - לל"ק אמר ריו"ח שגובים לפי ממון ולא לפי נפשות, כיון שאין בזה סכנת נפשות אם לא יעמדו נגדם. (ובטעו במדבר מחשבים לפי נפשות כיון דאיכא סכנת נפשות) תוס'. ולל"ב אמר ריו"ח שגובים לפי קירבת הבתים שהבתים הקרובים לחומה יותר צריכים אותה, והני מילי כששניהם עניים או שעירים, אבל שעירים רחוקים משלמים יותר מעניים קרובים. תוס'. ואין לזוז מההלכה זו.

ח. רבנן לא צריכי נטירותא- תלמידי חכמים א"צ להשתתף בבניית החומה ובהעמדת הדלתות בחומה, ובתיקון החומה, ובשכירת פרש ושומר, דרבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב "אספרם מחול ריבון" שמעשיהם של צדיקים כשהם מרובים מגינים עליהם כחול המועט המיגן על הים, והא דכתיב "אני חומה ושדי כמגדלות" לר"ל הכונה שכנסת ישראל כחומה, ובתי כנסיות ומדרשות במגדלות, וי"מ שהכונה שהתורה כחומה והת"ח כמגדלות.

תלמידי חכמים פטורים מתשלום **מס**, דכתיב "אף חובב עמים כל קדושי בידך" -לשומרם, וכתיב "גם כי יתנו (יהיו שונים בתורה) בגויים עתה אקבצם, ויחלו (יהיו בטלים) מעט ממשא מלך ושרים", וכתיב "מנדה בלו והלך (מיני מיסים) לאו שלט למוראא עליהם".

יתומים צריכים להשתתף בהוצאות שמירת העיר, וכן שאר דברים שיש להם הנאה מהם, ואין פוסקים צדקה עליהם אפי' לפדיון שבויים (שהיא חשובה משאר צדקה ומוכרים ס"ת לפדיון שבויים כמו ללמוד תורה ולישא אשה. תוס'), אך מותר לגבות מהם צדקה כדי להחשיבם.

חפירת באר - יתומים אפשר לחייבם בהוצאות חפירת באר, אמנם אם לא מצאו מים יש להחזיר להם מה ששילמו, דלאו בני מחילה ניהו. ות"ח משתתפים בהוצאות חפירת הבאר שהכל צריכים למים, אבל אם בני העיר חופרים בעצמם א"צ להשתתף בחפירה, ולר"ח איירי לענין הסרת גבשושית מרחוב העיר.

רבי אמר שהוא נותן פת רק לבעלי מקרא בעלי משנה גמורא הלכה אגדה, ולא לעמי הארץ, מפני שאין פורענות באה לעולם אלא בגללם, (וכמו שמצינו

השטיל המלך על בני טבריה להביא זמי הכתר, ואמר רבי שרברב לא צריכים לשלם, וכשרברו בני העיר האחרים מחל המלך על התשלום לפי כמה שברחו). אמנם כשראה רבי שרבי יונתן בן עמרם נכנס כאילו הוא עם הארץ, לפי שלא היה הנהג מכבוד תורה (ואמר פרנסני ככלב וכעורב שחס הקב"ה על הכלב שאכילתו שוהה במיעוץ ג' ימים, ומזמן אוכל לבני העורב), אמר שכולם יכנסו לקבל.

אחרי כמה זמן נחשב כאנשי העיר - לגבי תשלומין המוטלים על בני העיר, אחרי י"ב חודש נחשב מבני העיר, ואם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיז, (ולרשב"ג י"א שמספיק שיקנה קרקע כל שהוא, וי"א שצריך שיקנה קרקע הראויה לבית דירה. י"א). והא דבעינן י"ב חודש היינו לגבי חיזוק שערי העיר, אבל לקבורה של עניי העיר ט' חודשים, ולכסות עניי העיר ששה, ולקופה ג', ולתמחוי ל' יום. ולגבי עיר הנידחת שיירה עוברת שלנה שם חייבים סקילה כיהידים וממונם פלט, ואם שהו ל' יום הרי הם כיושבי העיר והם בסייף וממונם אבד, וכן מצינו לגבי נדר שאם נדר מ"אנשי העיר" אסור ממי ששהה בעיר י"ב חודש, ואם נדר מ"יושבי העיר" אסור ממי ששהה ל' יום.

דיני צדקה ומעלותיה

רב יוסף קיבל ארנאק דדינרי מאיפרא הורמיז -לשון חן מאת המקום. תוס'. ונתן את הכסף לפדיון שבויים לפי שהוא מצוה רבה, ואף שאין מקבלים צדקה מהעכו"ם, קיבל משום שלום מלכות, ולא יכל לתת לעניי עכו"ם משום שאסור לגנוב דעת העכו"ם, אבל להלן י: נתנו לעניי עכו"ם משום שאף הגויים יודעים שישראל מפרנסים גם עניי עכו"ם, ולקבל מהם שרגא לבי כנישתא מותר כמו שמקבלים מהן נדרים ונדבות.

ח: דיני קופה של צדקה-

נגבית מערב שבת לערב שבת.

נגבית בשניים דאין עושין שררה על הציבור בפחות משניים, דכתיב "והם יקחו את הזהב", (אבל נאמנות יש גם לאחד, ולכן אפשר לקחת ב' אחים), והשררה בזה היא משום שממשכנים על הצדקה (ואפי' בערב שבת שיש פתחון פה לבעה"ב לומר שהוא טרוד), ואם אינו אמיד אין ללוחצו וכתבו התוס' שאף שמצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בי"ד מזהירים עליה, הכא כופין היינו בדברים, או שקיבלו עליהם שיכופו אותם, ולר"י כופין בצדקה משום לאו ד"לא תאמין", ולריצב"א הכונה שבי"ד אין נענשים או שאין מכין עד שתצא נפשו אבל כופין.

מתחלקת בשלשה כדיני ממונות שצריך לתת לכל אחד לפי הילדים התלויים בו, ומתחלקת רק לעניי העיר, אבל לגביה א"צ ג' לפי שידוע כמה כל אחד צריך לתת. תוס'.

רשאים בני העיר לנהוג בקופה כמו בתמחוי אם ירבו עניי עולם, ולשנותה לכל מה שירצו (כגון לעשות מחצלאות לבית הכנסת, וכתבו התוס' שמוותר לבני העיר לשנותה אפי' לדבר הרשות ואפי' באה ליד גבאי, אבל לגבאי אסור, וכן הנודב שרגא לבי כנישתא אסור לשנותה לדבר הרשות), ושמואל אמר שאפשר לגבות בכיס אחד גם לעניי עולם, ורבה התנה שיוכל לתתם לעניי עולם, ורב אשי אמר שאינו צריך להתנות כיון שנותנים על דעתו.

גבאי צדקה אינם רשאים לפרוש זה מזה שלא יאמרו שדעתו לגנוב, אא"כ זה לשער וזה לחנות ושניהם נראים כאחד, ואם מצא מעות בשוק או שהחזירו לו חוב בשוק, לא יכניסם לכיסו שלא יאמרו שהוא גונב מעות צדקה, אלא יכניסם לכיס של צדקה וכשיבוא לביתו יטלם, ואם אין עניים חלק פורטים מפורטות נחושת המחלירות לפרוטות כסף לאחרים ולא לעצמם שלא יחדום שפורטים בזול, (וגבאי תמחוי מוכרים לאחרים ולא לעצמם), ואין מוניים את המעות שתיים שתיים אלא אחד אחד שלא יאמרו שנוטל שניים ומונה אחד.

דיני תמחוי- התמחוי נגבה בכל יום, ואף גבייתו בשלשה כדי שלא יצטרכו לחפש שלישי לחלוקתו שהיא באותו יום. התמחוי מתחלק אף לעניי עולם.

"והמשכילים יזהירו כוזרה הרקיע" זה דין שדן דין אמת -שלא יפסקו על פי עדים שיוודעים שהם משקרים לאמיתו -שלא יטו את הדין (וי"א אף גבאי צדקה), וכתבו התוס' שהרקיע מזהיר יותר מהכוכבים, שהרי מי שלא מצא בת ת"ח ישא בת גבאי צדקה, ואם לא מצא ישא בת מלמדי תינוקות, וי"מ דהיינו רקיע שע"ג החיות שאורו כאור החמה, **"ומוצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"** י"א גבאי צדקה, וי"א מלמדי תינוקות שמלמדים ומחנכים אותם בדרך טובה, ומלמדים בנאמנות (כרב שמואל בר שילת שלא ראה את גינתו י"ג שנה, ואח"כ כשראה ג"כ היה דעתו עליהם), **"ואוהביו רצאת השמש בגבורתו"** אלו תלמידי חכמים.

ט. רשאים בני העיר לשנות את המידות, ולקבוע שערים ושכר פועלים, ולקנוס את העובר על כך, אמנם אם יש אדם חשוב בעיר אין בכוחם להתנות אלא בפניו, ולכן ב' טבחים שסכמו שמי שישחט ביום של חבירו יקרע לו את עור הבהמה ועשו כך, חייבם רבא לשלם.

אין מחשבת מעות לגזבר נאמן שבביתו, ימנה את מה שנותן לו אע"פ שאינו עושה עמו והנותן מעות לגזבר נאמן שבביתו, ימנה את מה שנותן לו אע"פ שאינו עושה עמו חשבון אח"כ.

אם צריך לבדוק את המבקש אם הוא עני- לרב הוגא למזונות בודקים, אבל לכסות לא בודקים. ולרב יהודה למזונות לא בודקים ולכסות בודקים, ונחלקו בסברא אם בכסות לא בודקים משום בזיון, או שבמזונות לא בודקים משום צער, או שנחלקו בביאור הפסוק "כי תראה ערום וכיסיתו", ותניא כוותיה דר"י.

כמה יתנו לעני- עני העובר ממקום למקום אין פוחתין לו מככר של רובע קב הלקוח בפונדיון כשלוקחים ארבעה שאין בסלע, ואם לן שם נותנים לו מיטה וכר, ולשבת נותנים לו מזון ג' סעודות. וכתבו התוס' שככר בפונדיון הוא מזון ב' סעודות, ואע"פ שריגילות שיש לו מזון סעודה אחת, מ"מ כיון שאין מולקים תמחויו בלילה (לפי שא"א לראות למי נתנו ולמי לא), לכן צריך שיהיה לו סעודה ליום וסעודה ללילה, ועוד סעודה שיטול עמו ולא ילך ריקם (ויהיה רעב מפני שאין לו פת בסלו), ובשבת צריך עוד סעודה בשביל סעודה שלישית, ואף שלר"ע מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה, דעשה שבתך חול ואל תצטרך לבדוית, הכא שכבר הצטרך ליטול נוטל גם לסעודת שבת.

עני המחזר על הפתחים אין נותנים לו מקופה של צדקה מתנה מרובה, אלא מתנה מועטת דכיון שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך.

לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שליש שקל בשנה.

מעלות הצדקה-

שקולה צדקה כנגד כל המצוות.

הזוכה לתת צדקה מתקיים בו "הלא פרוס לרעב לחמך" ואם לא זכה מתקיים בו "ועניים מרודים תביא בית" ממשלת רומי שצועקת תמיד הבו הבו שאנו צריכים.

גדול המעשה אחרים לתת צדקה מנותן הצדקה.

צדקה מכפרת בזמננו כמו שקלים בזמן ביהמ"ק, ואם לא נותן יקחו ממנו העכו"ם בזרוע, ומ"מ נחשב זה לצדקה.

ט: כל פרוטה ופרוטה של צדקה מצטרפת לחשבון גדול.

גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו, לענין שהצדקה בכוחה לכפות אף, אמנם חימה אין הצדקה כופה. ויש שדורשים שכל דיין הנוטל שוחד מביא חימה עזה בעולם.

כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות, והמפייסו בדברים ב"א ברכות.

כל הרודף אחר הצדקה הקב"ה ממציא לו מעות ועושה בהם צדקה, וי"א שהקב"ה מזמין לו בני אדם מהוגנים לתת להם צדקה, כדי לקבל עליהם שכר.

כל הרגיל בצדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה שמתן שהם דרשנים ומושיכים את הלב כולם מכבדים אותם.

טומאת אדם- שרץ שטמא אדם דכתיב "או איש אשר יגע בכל שרץ", שכבת זרע שטמאה אדם דכתיב "או איש", מצורע בימי ס'פורו בין טהרת הציפורים להבאת קרבנותיו שטמא אדם, דילפינן מימי חילוטו (שבשניהם נאמר כבוש בגדים), ובימי חילוטו הוקש למת שטמא אף באוהל. (דיוקא לענין זה לפינן, אבל בכמה דברים ימי חילוטו חמורים מימי ספורו. תוס'). ואין ללמוד ממה שטמא בגדים, דדילמא טומאה בחיבורים שהוא לובש שאני, אבל אם נגע באדם, היה אפ"ל שלא שטמא. ובגדים שאינו לובש לרש"י לא חשיב חיבורים, ולתוס' לא מנעט אלא אדם וכלי הרה, וכתבו שיש לגרוס טומאת בגדים שאני, שאע"פ שטמא בגדים אין ראיה שטמא אדם. (וכשדנו בענין זה גרם רב אחדבוי בר אמי חלישות הדעת לרב ששת, ונעשה רב אחדוי אילם ושכח תלמודו, וביקשה אמו (לרש"י) אמו של רב ששת, ולר"ח אמו של רב אחדבוי שהיתה מניקתו של רב ששת) שיתפלל עליו ולא הסכים, עד שאמרה לו שיכיר טובה לשדיים שינק מהם, והתפלל ורב אחדבוי התרפא, ונקרא "עולא משגש אחרתיה דאימיה").

י. **פרנסת עניים היא רצון השם**- אין לטעון שאין לנו לפרנס עניים, שאם לא היה רוצה הקב"ה שיהיו עניים היה מפרנסם בעצמו, דמה שעשאם עניים הוא כדי שאנו ננצל ע"י הצדקה מדינה של גיהנום, והדבר דומה למלך בשר ודם שכעס על בנו (ולא על עבדו) והכניסו לבית האסורים, וציווה שלא יאכילוהו ולא ישקוהו, שהמלך ישגר דורון למי שהאכילו והשקהו.

ע"י הצדקה לא מפסיד ממונו- כשם שמזונותיו של אדם שכר שיתפרנס ממנו קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, כך חסרונותיו הפסדים שעתידי להפסיד קצובים, זכה למזל טוב נותנם לצדקה, לא זכה יפסיד כסף זה. וכמו שמצינו בבני אוחותו של ריו"ח שראה ריו"ח בחלומו במוציא יו"כ שהיו עתידים להפסיד באותה שנה ז' מאות דינרים, וכפה אותם בדברים לתת צדקה (ולא אמר להם כדי שיעשו המצוה לשמה) ונתנו פחות י"ז ממה שנגזר, ולקחו בית הקיסר מהם י"ז דינרים.

כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים, ורב פפא כמעט נענש על כך בסקילה.

מה גורמת הצדקה-

צדקה וחסד מביאים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

הצדקה מקרבת את הגאולה.

הצדקה מצילה ממוות, (הר קשה ברזל מחתכו, ברזל קשה וכו').

הצדקה מצילה ממייתה משונה (אם נותן לארנקי של צדקה, שממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן תרדיון אבל אי"צ שיהיה צדיק כמותו. תוס'). והוא אינו יודע למי נתנה והעני לא יודע ממי קיבלה), ומדינה של גיהנום, וכתבו התוס' שאף שדינה של גיהנום הוא רע ביותר, מ"מ זה יותר חידוש שמציל ממייתה משונה בעוה"ז, לפי שרוב הדברים אין עומדים לאדם אלא לאחר מייתה, ובעוה"ז אין עומדים לאדם אלא מצוות גדולות.

הנותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה (משא"כ הנותן דורון למלך בשר ודם שיש ספק אם יקבלוהו), ורבי אלעזר היה נותן צדקה לפני התפילה. (ת"ח המנדדים שינה מעיניהם בעוה"ז הקב"ה משביעם מזיו השכינה לעוה"ב).

הנותן צדקה הוי כמלוה לקב"ה וכביכול יש בזה עבד לוה לאיש מלוה.

הצדקה מרוממת את קרן ישראל, ואת קרן הנותן.

י: מה יעשה אדם והיה לו בנים זכרים, יפזר מעותיו לעניים, וי"א ישמח את אשתו לדבר מצוה.

איזהו בן עוה"ב "כל שכנגד זקניו כבוד" שחולקים להם כבוד מחמת חכמת זקנתם, וכמו שאמר רב יוסף בריה דרבי יהושע, שפרחה רוחו וראה עליונים שכאן הם עליונים מחמת עושרם, שם הם למטה, ותחתונים שכאן הם שפלים מחמת עוניים, שם הם למעלה, והתוס' כתבו שקבלה ידם שראה את שמואל יושב לפני תלמידו רב יהודה. והבעלי תורה חשובים בעוה"ב כמו שהם חשובים בעוה"ז, והיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ועוד היו אומרים שהרוגי מלכות (והיינו הרוגי לוד שלא היה להם אלא זכות אחת, והם לוליוס ופפוס שמסרו נפש להציל בת ישראל) אין כל בריה יכולה לעמוד במציתם.

צדקה תרוםם גוי וחסד לאומים חטאת- כשישראל עושים צדקה קרנם מתרוממת, אבל חסד לאומים חטאת, שאין עושים אלא כדי להתגדל, ואע"פ שהאומר סלע זו לצדקה בשבין שיחיו בני או בשביל שאהיה בן עוה"ב הרי זה צדיק גמור על דבר זה ומחשבה זו, הני מילי בישראל שלבו לשמים, ואף אם לא יהיה לובש מהרהר אחר מידת הדין, אבל בעכו"ם לא מפני שאינו נותן אלא ע"מ זה, ואם לאו מתחרט. וי"מ שחסד עכו"ם הוא חטא לפי שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי להתיהרר, (וכל המתיהרר נופל בגיהנום), וי"מ לפי שאין עושים אלא כדי לחרף אותנו, ולרבי נחוניא בן הקנה קריאת הפסוק היא "צדקה תרוםם גוי וחסד" והיינו לישראל, ו"לאומים חטאת", ולריו"ח כוונת הפסוק שהצדקה מכפרת על העכו"ם כשם שהחטאת מכפרת על ישראל.

רבי אמי לא קיבל צדקה מאיפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא, דס"ל שאין להרבות זכויות לעכו"ם, דכתיב "ביבש קצירה תשברנה" שכשתכלה זכות שבידם שיכרו ורבא קיבלם משום שלום מלכות, ונתנם לעני עכו"ם.

י"א. בנימין הצדיק הוסיפו לו כ"ב שנה על שנותיו, לפי שנתן צדקה משלו (אחרי שנגמר בקופה של צדקה), והציל אשה ושבעה בניה, וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא שאמר הקב"ה לקין **צַבַּר** אחיך' דמו ודם זרעיותיו, ומידה טובה מרובה.

מונבז המלך (בנה של הילגי מזרע החשמונאים) בזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, ואמר שהוא גונז אוצרותיו למעלה, במקום שאין היד שולטת בו, והוא דבר שעושה פירות, והוא גונז נפשות במקום ממון, וגונז לעצמו במקום לאחרים, וגונז לעוה"ב במקום לעוה"ז.

חלוקת שותפינ

כמה צריך שישאר לכל אחד בשביל לכפות חלוקה- בחצר ד' אמות, ובשדה ט' קבין ויש מקומות שמספיק ט' חצאי קבין ואע"פ שבפחות מזה נחשב שדה, מ"מ אינו חשוב לטרוח לחרוש ולזרוע אלא בשיעור זה, ובגינה חצי קב ולר"ע בית רובע, ובטרקלין ומזון (-מיני פלטין) ושובך וטלית ומרחץ ובית הבד ובית השלחין שיש לו מעין ויכולים לזרוע בו שאר זרעים ממילא יש בו דין חלוקה גם בפחות משדה, צריך שישאר שיעור חשוב לכל אחד, וישאר שמו עליו אחרי החלוקה. ואם שניהם רוצים להתחלק יכולים אפי' בפחות מזה, חוץ מכתבי הקודש כ"ד ספרים הכתובים גליין כס"ת שלנו, שאין חולקים אע"פ ששניהם רוצים משום שגנאי הדבר לחותכם.

אין שותף יכול לדרוש לחלק את החצר, אא"כ יש בה ד' אמות לכל אחד לתשמישו, חוץ מד' אמות שיש בפתח הבית שהם צורך הבית לפרק המשא שעל החמור, ובבית א"א לפרק מפני שיש בו כלים.

אם מתחשבים במספר הפתחים - כשמחלקים חצר לרב הונא מחלקים לפי שיעור הפתחים, וביאר רש"י דאיירי באב שחילק נכסיו על פיו, ונתן לאחד בית עם ב' פתחים ולשני פתח אחד, שכשבאים הבנים לחלוק את החצר זה נוטל שני שלישי זה שליש. ולרב חסדא כל פתח מקבל ד' אמות, ואת השאר חולקים בשוה, ותניא כוותיה דרב חסדא, ועוד מבואר בברייתא שאם הפתח הוא ח' אמות, יטול ד' אמות על שמונה כנגד הפתח.

מי שיש לו בחצר **פירא דסופלי** הפירה שנותנים בה גרעיני תמרים למאכל בהמה מקבל ד' אמות מכל צדדיה, אא"כ יש לו פתח מיוחד לשם וממנו משליך את הגרעינים ונוטלם, שאז מקבל רק ד' אמות לפני הפתח.

י"א: ד' אמות לפני הפתח למי שיש לו אכסדרא-

הבית אכסדרא (לרש"י אכסדרא אין לה דפנות, ולתוס' יש לה ג' דפנות) אינו מקבל לפניה ד' אמות, כיון שיכול לפרק משאו באכסדרא., ואכסדרא דבי רב (לרש"י יש לה דפנות המוקפות חלונות, ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה ד' אמות או י' טפחים) פשוט שנחשבת כחדר ומקבל ד' אמות, ואף באכסדרא רומייתא (לרש"י יש שם דפנות נמוכות שאינם מגיעות לתקרה ולתוס' הדופן הרביעית גבוהה י' טפחים או פחות) מקבל ד"א.

בית שער בית קטן שלפני פתח הטרקלין ו**מרפסת** שעולים לשם בסולם ופתחים לשם כמה פתחי עליות, מקבלים ד' אמות לרגלי הסולם, וגם אם כמה בתים פתוחים למרפסת מקבלים רק ד' אמות.

לול של תרנגולים אין לו ד' אמות מפני שא"צ לפרוק משא, אלא התרנגול מטפס ועולה ומטפס ויורד.

בית שחציו מקורה אע"פ שקרויו כלפי חוץ אינו מקבל ד' אמות, מפני שיכול לפרק בפנים.

דין פתח ססתמו - בית שסתמו את הפתח יש לו ד' אמות, ואם פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות. אחד מבני מבוי שרוצה לפתוח פתח במבוי אחר יכולים אנשי המבוי לעכב עליו, ואם היה לו פתח סתום אין בני המבוי יכולים לעכב עליו, אא"כ כשסתמו פרץ את פצימיו. וכן לגבי בית שיש בו פתח אם סתם את הפתח אינו מטמא את כל סביביו אלא כנגד הפתח, אבל אם פרץ את פצימיו מטמא את כל סביביו לרש"י מטמא כדין קבר שטימאו חכמים את סביבותיו כדי שלא יתקרבו לשם עושי טהרות, והתוס' כתבו שבית אינו מטמא את סביבותיו כיון שמחיצותיו ניכרות ואין לחוש שיעלה ויאהיל עליו, אלא הכונה לזוים הבולטים, שאם פרץ את פצימיו הכלים שתחתם טמאים שמוא משם יצא המת, ואם לא פרץ את פצימיו אינו מטמא כיון שמסתבר שיצא מפתחו זה.

פרנסת האכסניא (לרש"י היינו חיל המלך שמוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם, ולר"ח היינו זבל של שייר שחנתה במקום אחד) מתחלקת לפי בני אדם הדרים בבית, ולא לפי פתחים, וזבל שבחצר הנצרך לזבל שדות מתחלק לפי פתחים לפי שהשליכו את הזבל דרך הפתחים.

אחד מבני המבוי שרוצה לסתום כנגד פתחו, לרש"י היינו ד' אמות שיש לו, ולתוס' אין ד' אמות במבוי אלא בחצר, ואיירי שרוצה לסתום כל מה שכנגד פתחו, לרב הונא יכולים כל בני המבוי לעכב עליו לרש"י מפני שמאריך את הדרך למי שרוצה ללכת עד סוף המבוי, ולתוס' מפני שאם יהיו אנשים רבים במבוי לא יהיה להם מקום, והגמ' שואלת ממה שמבואר בברייתא שכשיש כמה חצרות הפתוחות למבוי, כל חצר יכולה להשתמש עם החצרות החיצוניות יותר כיון שהדרך שלהם היא משם, אבל לא עם הפנימיות כיון שדרך החיצוניות אינו שם, וא"כ למה החצרות החיצוניות יכולות לעכב, והגמ' אומרת שחסורי מחסרא, ורשב"א חולק וסובר שגם החיצוניות יכולות להשתמש עם הפנימיות.

י"ב. אם יכולים לסגור את המבוי למעבר-

מבואות המפולשות לעיר אחרת יכולים אנשי עיר אחרת לעכב את אנשי העיר מלסתומם, אפי' אם יש להם דרך אחרת, משום שמיצר שהחזיקו בו רבים ברשות אסור לקלקלו, אבל שלא ברשות אמרינן 'נלקוט פורא וליתיב תוס'.

וכן אם רוצים לשים במבוי דלתות, יכולים בני הר"ה לעכב בעדם, ולאז דווקא בד' אמות הסמוכות לרה"ר, והטעם משום שפעמים דחקי רבים ועיילי להתם.

המשך דיני חלוקה

חלוקת שדה - אין חולקים את השדה אלא עד שיהיה בה כדי לזה וכדי לזה, כל מקום לפי עניינו, במקומו של ת"ק היה השיעור ט' קבין לכל אחד, ובמקומו של ר"י שהקרקע היתה חשובה ט' חצאי קבין לכל אחד, ובבבל כדי שיעור חרישת יום אחד בשעת הקציר, ובשיעור זה בשעת הזרע שהחרישה קלה יכול לחרוש פעמיים, ולל"ב כדי שיעור חרישה בימי הזריעה, ואיירי בקרקע קשה שיהיה בחרישתה בשעת הקציר ב' ימים. רש"י מביא גירסא אחרת, שלל"ק איירי בימי הזריעה, וצריך יומיים כי נהגו לחרוש פעמיים, ולל"ב איירי בימי הקצירה, ואיירי בקרקע קשה שבימי הזריעה צריך יום שלם. ולר"ח בהדורי היינו שבחזרתו הוא זורע תוך כדי חרישה שניה.

בור מים שיעור חלוקתו הוא כדי דליית יום אחד, משום שכר הפועל.

כרם שיעור חלוקתו הוא ג' קבין לכל אחד, וכן מצינו שהמוכר לחבירו חלק בכרמו צריך לתת לו לפחות ג' קבין, (ואמרו רבי יוסי שאין אלו אלא דברי נביאות), ובבל צריך שיהיה שלש קבוצות של י"ב גפנים.

מיום שחרב בית המקדש אע"פ שניטלה נבואה מן הנביאים לא ניטלה מן החכמים, וחכם עדיף מנביא, וראיה ממה שפעמים גברא רבה מחדש דבר וטעמו עמו, וכן נאמרו מהלכה למשה מסיני, (אבל ממה שכיוון לדברי אמורא אחר, אפי' הוא גדול ממנו, אין ראיה שזה נבואה, דדילמא לענין זה הם בני אותו מזל).

י"ב:

מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות, וכמו שמצינו שהיה שוטה שאמרו שימנו לריש מתיבתא את החותם טביומי, והלך מר בר רב אשי, ובאו הרבה שליחים להמלך אם למנות את רב אחא, ודרש בפניהם מר בר רב אשי ומינוהו, ואמרו רב אחא שכל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו, וכשראה שעבר זמן ולא מינהו אמר כל המריעין לו, לעולם אין מטיבין לו. תוס'. וכל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו. ותינוקת מצינו שאמרה שתנשא גם לרבא וגם לרמי בר חמא.

קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ואח"כ יש לו לב אחד.

הרגיל ביין אפי' אם ליבו אטום כבתולה יין מפקחו.

קדימה בירושת שדה סמוכה

בכור נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה דהרי הם כחלק אחד.

יבם שקם תחת אחיו לנחלה ונטל ב' חלקים, לאביי נוטל את ב' החלקים שלו סמוכים זה לזה, ד"בכור" קרייה רחמנא, ולרבא אינו נוטלם סמוכים זה לזה דאינו בככור אלא לגבי הויה, דכתיב 'והיה הבכור' ולא לגבי חלוקה.

יורש שיש לו שדה ליד אחת השדות של אביו לרבה נוטל את השדה הזו בירושה משום שכופין על מידת סדום וכתבו התוס' בשם ריבצ"א דאינו דין דאורייתא שהרי יכול לטעון שרוצה דווקא רוח זו, ועוד שהרי בזה נהנה וזה לא חסר אין הדין אלא שאינו יכול לתבוע ממנו ממון, אבל פשיטא שיכול למחות שלא יכנס לגור בביתו, אלא כופין מתקנת חכמים. ולרב יוסף יכולים לומר שקרקע זו חשובה עבורם כנכסי דבי בר מריון שהיו מעולות. וכתב רש"י דדווקא בשדה בעל שפעמים זו מתברכת יותר מזו, אבל בשדה לבן לא. והתוס' כתבו שגם שדה שצריכה השקיה שייך שתתברך יותר מאחרת. והתוס' פירשו נכסי בר מריון היינו שלא מסכימים למכור לו זכות זו אלא בדמים יקרים.

ואם שתי השדות סמוכות כל אחת לאמת מים אחרת ולאחד יש שדה סמוכה לאחד מהם לרבה נוטל שדה זו שהרי גם לשניה יש אמת המים, ולרב יוסף יכולים לומר שאולי האמה השניה תתייבש, ולכן הם מעדיפים לקבל בשני השדות או שישלם להם, וכן הלכה. והתוס' פירשו דלא איירי שהאחד מוהאחים מצוין, אלא באים לחלוק ב' שדות, והנדון הוא אם לחלק כל שדה לחצי או לכל אחד שדה שלימה, וכן במקרה הבא.

ואם שתי השדות סמוכים לאמת מים אחת לרב יוסף כופין על מידת סדום, וכן הלכה, ולאביי יכול לטעון שרוצה שיהיו יותר אריסים לאחיו ותשתמר שדהו.

י"ג. ב' שדות הסמוכים לאמת המים ולנהר חולקים אותה באלכסון לפי

שתהר טוב מאמת המים, והסמוך למים טוב מהרחוק, ומחלקים באלכסון לח' חלקים, ואז מקבלים חלקים שווים. ולר"ח איירי שהנהר בצד מזרח צפון והנגר בצד מערב דרום, ולכן חולקים את השדה לשתיים באלכסון.

גוד או אגוד

חלוקה בדבר שאין בו כדי חלוקה - לרב יהודה יכול אחד השותפים לכפות את שותפו למכור את חלקו או לקנות ממנו את חלקו, ולרב הונא אינו יכול לכפותו על כך. שיטת ר"י שלרב יהודה יכול לקצוב סכום יקר יותר מהשווי האמיתי, ולומר גוד או אגוד. ולריבצ"א דווקא בשווי האמיתי.

בכור **פשוט** **שהורי** להם **אביהם** **עבד** או **בהמה** **טמאה** **שא"א** לחלקם **לרב** הונא **משתמש** **הבכור** **ב' ימים** **הפשוט** **יום אחד**. לרש"י נקט דווקא בכור ופשוט משום דטריחא מילתא להיות שותפים, ולר"ת הטעם משום שהבכור שמקבל ב' ימים מקבל יותר מפי' שניים, שיכול לשלוח את העבד למקום רחוק יותר שמרוויחים שם יותר, וקמ"ל שאף בזה חולקים לימים. ולר"י החידוש הוא שכיון שמצינו ששניים שנשתתפו בשור להרישה כל אחד חורש יום אחד אע"פ שלאחד יש שני שלישי, ואכ"כ ה"ה הכא, קמ"ל דלא, דשאני התם שעל דעת כן נשתתפו.

אמנם אף לרב יהודה היכא שאחד הצדדים לא יכול לקנות את חלקו של השני אינו יכול לכפותו למכור לו את חלקו, ועל כן **חציו עבד וחציו בן חורין תיקנו שכופין את רבו לשחררו** וכותב העבד שטר על חצי דמיו, (מפני שאינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, והעולם נברא לפריה ורבייה. וב"ה אמרו שעובד את רבו יום אחד ויום אחד לעצמו, וחזרו להורות כדברי ב"ש), מפני שאין האדון יכול לקנות ממנו את חלקו.

כמה ביאורים מדברי התוס' -

עבד אין לו חיים ואינו מקיים לא פרו ורבו ולא שבת, ומ"מ אין כופין את רבו לשחררו כיון שמקיים שבת כל דהו, והוא אנוס. ו"שבת" שייך אף בעד עבדות, ופרו ורבו שייך רק בצד בן חורין.

שפחה כפו לשחררה רק מפני שנהגה בה מנהג הפקר, י"ל משום שאפי' כשתהיה בת חורין לא תקיים שבת, כיון שאינה מצווה על פריה ורביה.

עשה דפרו ורבו אינו דוחה לאו דלא יהיה קדש, משום שהוא עובר על הלאו בהעראה, והעשה מתקיים רק בגמור ביאה, ועוד שהרי היא לא מצווה, ועוד דאפשר לקיים שניהם ע"י כפייה.

אע"פ שהמשהשרר עבדו ועבר בעשה, מ"מ משום מצוה רבה כופין לשחררו.

לא אמרינן שימכור עצמו בעבד עברי, משום שאסור למכור עצמו בעבד עברי. ואינו יכול לבעול חציה שפחה וחציה בת חורין, משום שגם בזה אתי צד עבדות ומשתמש בצד בן חורין. ולא אמרינן שישאמא ממוזרת, משום שאין זה תקנה להרבות ממורים בישראל. ולישא נתניה אסור.

י"ג: וכן אם אחד הצדדים לא יכול לקנות את חלק השני אינו יכול לכפותו שיקנה את חלקו, ולכן עני ועשיר שירשו בית המרחץ ובית הבד, אין העני יכול לכפות על העשיר לקנות את חלקו, (ואם עשאו להשכרה או שאפשר להשכירו. תוס'. השכר לאמצע).

וכן בב' שפחות שאחת יודעת לאפות ולבשל ואחת יודעת לטוות ולארוג (וי"א תנשטיי ספסלים) אין חולקים, מפני שיכול לומר שהוא צריך את שני הדברים, וטעם זה שייך גם בב' כתבי הקודש.

איתא בברייתא "כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקים, ואם לאו מעלים אותו בדמים", והגמ' מוכיחה מזה שאומרים גוד או אגוד, והגמ' אומרת שנחלקו בזה תנאים, דאיתא בברייתא שאם אומר לשותפו כגון בחצר שאין בה דין חלוקה שיטול כשיעור חלוקה והוא יטול פחות שומעין לו, ולרשב"ג אין שומעין לו, וכיון שאין סברה ורשב"ג י' חלוק בזה, א"כ חסורי מחסרה ונחלקו בגוד או אגוד כשלא רצה למחול כלום. והגמ' דוחה ד"ל שטעמא דרשב"ג שאין לו מעות לשלם על מה שמקבל יותר מחלקו, ואינו רוצה מתנה משום ששונא מתנות יחיה.

כתבי הקודש אין חולקין אע"פ ששניהם רוצים, ואמר שמואל דהיינו דווקא בכרך אחד, אבל בשני כריכות כגון תורה בכרך אחד ונביאים בכרך אחד חולקין. אב"י מוכיח מכאן דס"ל לשמואל דאמרינן גוד או אגוד, ורב שלמנ דוחה דאיירי בששניהם רוצים, וכתבו התוס' שאם אין שניהם רוצים אף אין אמרינן גוד או אגוד אין חולקים, דתווייהו צריכי להאי ולהאי.

כתבי הקודש

כתיבתם בכרך אחד - לר"מ ורבי אפשר לכתוב תורה נביאים וכתובים בכרך אחד ואע"פ שאסור להניח נ"ך על תורה, כשהם מדובקים ביחד מותר. (ונביאים וכתובים מותר להניחם זה ע"ג זה אף בשני כריכות) תוס'. ולר"י צריך לכתוב כל אחד מהם בפני עצמו, שלא יראה הכל כמו תורה או נביאים. תוס' ולחכמים כל אחד מספרי הנביאים והכתובים צריך להיות בפני עצמו שלא יראה הכל כמו נביא אחד. ובברייתא אחרת מבואר שאפשר לדבק תורה נביאים וכתובים.

שיור קלף חלק - צריך לשייר בראש הספר קלף חלק כדי לגלול ע"ג העמוד של עץ, ובסופו כדי לגלול את ההקף מפני שיש לו רק עמוד עץ אחד וגוללו מתחילתו לסופו, והקשו התוס' שהרי כתבי הקודש נגללים מסופם לתחילתם, ועל כן גרס ר"י שעושה בראשו כדי הקף העץ ובסופו כדי לגול עמוד, ובשם רשב"א כתבו דהכא איירי בספר שיש בו תנ"ך, ולכן גוללים אותו מתחילתו לסופו, שלא יהיה נראה שסתורה שומרת את הניך, ואמר רב אשי שבס"ת השיעור בתחילתו ובסופו שוה, משום שכל הספרים נגללים מתחילתם לסופם, ויש להם עמודו אחד, וס"ת נגלל לאמצע ויש לו ב' עמודים.

שיעור ההפסקה בין ספר לספר - בין חומש לחומש ובין נביא לנביא צריך להניח ד' שיטין, ובתרי עשר ג' שיטין, ואם מסיים למטה יכול להתחיל את הנביא שאחריו למעלה, משום שאם בא לחתוך חותך, ולא יניח ד' שיטין דגנאי הוא

שעמוד אחד יהיה משונה מחבירו, רש"י וכתבו התוס' שדין זה הוא רק נביא שאפשר לחותכו. ולריצב"א אף אם מתחיל מלמעלה צריך לשייר ד' שיטין, דווקא בנביא, אבל בס"ת לא סיים מלמטה ויתחיל מלמעלה אפי' בהנחת ד' שיטין שמוא יבוא לחתוך. עוד כתבו שאף שאין חותכין בשביל חלוקה, מ"מ מותר לחתוך לא בשביל חלוקה.

י"ד. אורך והקף הס"ת - לא יהיה ארכו יותר מהקפו ולא הקפו יותר מארכו אלא צריך לצמצם את גודל הכתב שהיה אורכו כמו חוט המקיף את עביו, ואמר רבי ששיעורו ארכו כשהכתב בינוני בגויל שהוא עור שלא ניתקן אלא שהשירו את השיער וכותבים בו במקום השיער ששה, ובקלף שחותכים את הגויל והחלק שלכיוון השיער קרוי קלף (והשני דוכנסוטוס) וכותבים במקום החתך אינ"י יודע. ורב הונא כתב ע' ס"ת ולא איתרמי ליה שיהא ארכו כרחבו אלא אחד.

הארון הלוחות והס"ת

מידת הארון והלוחות - ארון שעשה משה היה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו. והלוחות ארכם ששה ורחבם ששה ועבים שלשה.

שיטת ר"מ - לר"מ שהאמה היא של ששה טפחים, והלוחות היו מונחות כנגד ארכו של הארון זו ליד זו, ונמצא שמקום הלוחות היה י"ב טפחים, ועובי הארון בשני הצדדים יחד היה עוד טפח, ונשארו ב' טפחים לספר תורה שכתבו משה, והיה הס"ת מונח ארכו לרחבו של הארון, וברוחב הארון היו הלוחות תופשות ו' טפחים, ועובי הארון מב' הצדדים עוד טפח, ונשארו עוד ב' טפחים כדי שהס"ת לא יכנס ויצא בדוחק, שאף שאין מוציאים אותו לקרות בו, מ"מ היו מוציאים אותו כדי לתקנו שלא יתעפש ויתקלקל, וכן משרחב משכן שילה עד שבנה שלמה את ביהמ"ק היו יכולים להוציאו. ואי נימא שס"ת יש בהקפו ו' טפחים, א"כ ליכא למימר שס"ת זה היה נגלל לאמצעיותו, וצ"ל שהיה נגלל לתחילתו, והיה כורך מעט למעלה. והא דכתיב "ושמתם אותו מצד ארון ברית ד' ", היינו שיהא מונח בארון בצד, ולא בין הלוחות. וכן היו מונחים בארון שברי הלוחות דכתיב "אשר שברת" ו"ושמתם" (ולר"י כוננת הפסוק שאמר לו הקב"ה יישר כחך ששברת"), והעמודים היו מונחים בחוץ.

שיטת ר"י - לר"י האמה היא של ה' טפחים, והלוחות היו מונחות בארכו של הארון על רוחבן ולא על חודן, ונשתייר בארכו חצי טפח, ועובי כל דופן היתה אצבע, וברוחב הארון תפשו הלוחות ו' טפחים ועובי הדפנות חצי טפח, ובטפח הנותר היו מונחים העמודים עמודי כסף כמו עמודי ס"ת היו שוכבים לאורכו והלוחות ביניהם, וכתבו התוס' שהעמודים הם סימן להעמדת ישראל, ולא עשאים של זהב כדי שלא להזכיר מעשה העגל, וכן היו מונחים בארון מתחת הלוחות שברי הלוחות, דכתיב "אין בארון רק" והיו מיעוט אחר מיעוט דבא לרבות שברי לוחות. והס"ת היה מונח ע"ג הארגז ששיגרו הפלישתים לישראל שהיה מונח ליד הארון, ולפני שהביאו הפלישתים את הארגז היה הס"ת מונח ע"ג קרש שהיה יוצא מן הארון.

י"ד: **וכן** לר"מ ולר"י היו מונחים בארון השם וכל כינויו, דכתיב "אשר נקרא **שם** שם ד' וכו' ".‏

כתבי הקודש, המשך -

סדרן של נביאים - יהושע ושופטים שמואל ומלכים ירמיה ויחזקאל ישעיה ותרי עשר. והושע היה הראשון מתוך ד' נביאים של אותה תקופה והם ישעיה עמוס ומיכה, ומה שהקדימו את ישעיה להושע משום שנבואת הושע נכתבה יחד עם חגי זכריה ומלאכי שהיו סוף הנביאים בתחילת בית שני, ולא כתבוהו בפני עצמו כיון שהוא קטן ויכול להאבד. ואף שישעיה קודם לירמיה ויחזקאל, מ"מ סידרו את ירמיה שהוא עוסק בחורבן, ואח"כ את יחזקאל שתחילתו בחורבן וסופו בנחמה, ואח"כ את ישעיה שכולו נחמה.

סדרן של כתובים - רות תהילים איוב משלי קהלת שיר השירים קינות דניאל אסתר עזרא ודברי הימים, רות קדמה לדוד, ואיוב כמ"ד שהיתה בימי מלכת שבא. ולמ"ד שאיוב היה בימי משה לא הקדימו את איוב לפי שאין מתחילים בפורענות, ורות אע"פ שהיא פורענות יש לה אחרית, שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות, ומשלי וקהלת הם שני ספרי חכמה, ושיר השירים אמרו לעת זקנתו, וקינות אמרם ירמיה שהיה אחר שלמה, ודניאל היה בגולה אחרי ירמיה, ואסתר אחרי בימי אחשוורוש, ועזרא אח"כ בימי דרוש השני. וכתבו התוס' שאע"פ שגם באיוב יש אחרית, שאני רות שהיא אחרית של כל ישראל, ועוד דאיכא למ"ד שלא כפל הקב"ה שכרו אלא כדי לטורדו מן העולם. עוד כתבו שלא כתבו איוב אחר רות, משום שתהילים הוא האחרית של רות. ולמ"ד שאיוב מעולי גולה, מ"מ כתבוהו אחרי תהילים משום שהוא דומה לו, שהם שירה ומקראות קצרים וניגון אחד, ולר"ת הוא דומה לתהילים משום שנכתב ע"ד י' זקנים, ודוד כתב ספרו ע"י י' זקנים.

מי כתב את הספרים - **תורה** - משה כתבה, ואת פרשת בלעם, ח' הפסוקים האחרונים של התורה י"א שכתבם יהושע וי"א שמושה כתבם בדמע מפי הגבורה (ורב שאמר שיש לקרואם באדם אחד יכול לסבור כשתי השיטות,

ורבינו משולם מלך לשי"ן לקראת פסוקים אלו, ור"ת כתב שהכונה שלא יחלקים לב' עולים. ועכשיו נוהגים שאין העולה קורא כדי שלא יתבייש מ"י שאינו יודע לקרוא, והסרסור אינו קורא אלא קורא את אלו שיש להם לקרות, כדי שתנתן התורה ע"י סרסור, ויכול להיות שקצת מסייע לו בנחת).

יהושע כתב את ספרו והשלימו פנחס.

שמואל כתב את ספרו (והשלימוהו גד החוזה ונתן הנביא) ואת **שופטים ורות**.

דוד כתב את ספר **תהילים** ע"י עשרה זקנים (אדם הראשון והוא איתן האזרחי מלכי צדק אברהם משה הימין ידותון אסף וג' בני קרח, ויש גוסיים שלמה. תוס').

ט"ו. ירמיה כתב את ספרו ואת ספר **מלכים וקנינות**.

חזקיה וסיעתו כתבו את **ישעיה ומשלי שיר השירים וקהלת**, ונקרא ע"ש חזקיה מפני שגרם להם לעסוק בתורה. וישעיה לא כתב את ספרו משום שהנביאים היו כותבים ספרים לפני מיתנם, וישעיה נהרג ע"י מנשה.

אנשי כנסת הגדולה חגי זכריה ומלאכי זרובבל מרדכי וחבריהם כתבו את **יחזקאל וזרי** **עשר ודניאל אסתר**, ויחזקאל לא כתב ספרו, שמא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתב בחו"ל, ולכן כתבוהו אנשי כנסת"ג כשהגיעו לארץ, וכן כתבו אז את דניאל ואסתר. (הקשו התוס' שגם ירמיה הלך למצרים ונתנבא שם, ולא מצינו שחזר לא"י). וזרי עשר לא כתבום הנביאים עצמם מפני שהם נבואות קטנות, וכשראו נביאים אחרונים שהנבואה מסתלקת כתבו את נבואותיהם וצירפו אחריים עמם כדי שלא יאבדו מחמת קטנם.

עזרא כתב את ספרו ואת היחס **בדברי הימים** עד אליו (ואז עלה לארץ ישראל), והשלימו נחמיה בן חכליה.

איוב

מתי היה חי - י"א שהיה בימי משה (ומשה כתב את ספר איוב. וימי שנותיו היו משעה שנכנסו ישראל ממצרים ועד שיצאו, והיינו שאז היה חי, וי"א שחי בזמן אחר כמנין השנים שהיו במצרים), ולרבא היה בימי המרגלים, וי"א שלא היה ולא נברא אלא משל היה ללמוד ממנו תשובות למקטרגים על מידת הדין, ושאין אדם נתפס על צערו, ור"ל ס"ל שאיוב היה אלא שלא באו עליו יסורים, וכונת הכתוב שאילו היו באים עליו היה יכול לעמוד בהם. ולריו"ח ור"א היה מעולי גולה ובית מדרשו היה בטבריה.

ט"ו: ובריייתא איתא ש"א שהיה חסיד מאומות העולם, (ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, והביא עליו הקב"ה יסורים והתחיל מחרף ומגדף, וכפל הקב"ה שכרו כדי לטרודו מן העולם), ובשם ר"א איתא שהיה בימי השופטים (שהיה דור שכולו הבל והיה שופט את שופטיו, ואפי' הטובים שבהם לא היו לזלם, והשופטים עצמם היו מקולקלים והתוס' הקשו דאמר בתמורה שכל האשכולות מימות משה עד שמת יוסף בן יעזר לא היה בהם שום דופי), ולרבי יהושע בן קרחה היה בימי אחשוורוש, ולרבי נתן היה בימי מלכות שבא (ומלכת שבא לא היתה אשה וכונת הפסוקים למלכות שבא), ולחכמים היה בימי כשדים נבוכדנצר, ולשטות אלו היה מישראל (שהרי ביקש משה שלא תשרה שכינה על אומות העולם), וי"א שהיה בימי יעקב ונשא את דינה, ולדבריהם לא היה מישראל.

דורו של איוב היה שטוף בזימה.

ז' נביאים התנבאו לאומות העולם בלעם ואביו איוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי. הגמ' אומרת שלא כולם היו מאומות העולם שהיו אליהוא היה מישראל, אלא הכונה שעיקר נבואתם היתה לאומות העולם, משא"כ שאר נביאים שאף שנתנבאו גם לאומות העולם, מ"מ עיקר נבואתם לישראל.

מעשה איוב - השטן אמר לקב"ה שלא מצא בכל הארץ אדם נאמן כאברהם, שאע"פ שהקב"ה הבטיח לו את הארץ, והיה צריך לקנות מקום לקבור את שרה, לא הרהר.

ואמר לו הקב"ה שאיוב אין כמוהו בכל הארץ, שנאמר בו איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע (היינו ותן בממונו שהיה רע בעיניו לדקדק בחצי פרוטה שאינה ממון), ובאברהם כתיב רק ירא אלוקים.

ואמר השטן שהוא ירא אלוקים בגלל שד' שומר עליו (וכל הנוטל ממנו פרוטה מתברך, והענינים שלו היו הורגים זאבים, והטעימו הקב"ה מעין העולם הבא הריזן ולידה ביום אחד).

ואמר לו הקב"ה שיכול ליטול את כל אשר לו אך לא ישלח ידו באיוב עצמו.

ט"ו. כששמע איוב את מה שקרה למשפחתו ולממונו לא התרעם על הקב"ה, ואמו הקב"ה לשטן שהנה איוב "עודנו מחזיק בתומות, ותסית בי לבלע חינם" (כביכול הקב"ה ניסת). ואמר לו השטן "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והרשה לו הקב"ה לגעת בו אך לו להמיתו, (שבור חבית זו ושומר יינה).

אפשר להאזין בקול הלשון לשיעורים קצרים על הדף היומי בטל' 036171111 ולהקיש 123 ואח"כ 34.

למרות זאת לא חטא איוב בשפתו אבל בליבו טא, ואמר שהעולם נתון בידי רשע, י"מ שביקש לכפור בעיקר (וכפר בתחית המתים), וי"מ שלא דיבר אלא על השטן, וטען שכמו שהקב"ה ברא סימני טומאה וטהרה וגן עדן וגיהנום, כך הקב"ה ברא צדיקים ורשעים, וא"א לשנות את הדבר וא"כ החוטאים הם אנוסים, ואמרו לו חבריו שאף שהקב"ה ברא יצר הרע ברא לו תורה תבלין, שהתורה מבטלת הרעורי עבירה, וא"כ הבריות יכולים להציל עצמם.

וטען איוב שמא התחלף לקב"ה איוב באויב, ואמר לו הקב"ה שכמו שכל שעה יש לה גומא בפני עצמה, וכל טיפת גשם יש לה מקום בפני עצמה, וכל קול היוצא מהעננים יש לו שביל בפני עצמו, והוא מזמן נשר שיתפוס את ולד היעלה בדיוק ברגע המתאים, ומזמן נחש להכיש את האילה בדיוק בזמן הלידה, א"כ ודאי שלא נתחלף איוב באויב.

השטן נתכוון לשם שמים שלא ישכח הקב"ה את רחמיו לאברהם, וכן פניה הכעיסה את תנה כדי שתתפלא.

יצר הרע - מחטיא את האדם ואח"כ מקטרג עליו ונוטל את נשמתו. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

איוב היה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להם, והיה שם שמו על אלמנות כדי שירצו לשאת אותם.

עפרא לפומיה דאיוב - חברותא כלפי שמיא, כלום יש עבד שמוכיה את רבו, ועל שאמר שלא הסתכל אפי' על פנויה, הרי אברהם אפי' באשתו לא הסתכל.

ט"ז: איוב לא דיבר בדעת, ומכאן שאין אדם נתפס להתחייב על מה שהוא מדבר קשה בשעת צער.

איך ידעו ג' רעיו של איוב ממה שקרה לו - י"מ ע"י הכתר שהיה להם שבכל כתר היו ג' פרצופים, וכשבאים יסורים על אחד פרצופו משתנה, וי"א ע"י ג' אילנות שהיו להם, (והיינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא). והם באו לנוד לו ולנחמו, ובאו ממרחק של ג' מאות פרסאות, ונזדמנו להכנס יחד באותו שער.

לידת בנות - "ויהי כי החל האדם לרוב על פני האדמה ובנות יולדו להם" לריו"ח באה רביה לעולם שע"י הבנות מתרבה העולם לפי שממהרות להיות לה זרע, ולר"ל באה מריבה לעולם (ולכן כשהחזיר הקב"ה לאיוב כפול ממה שהיה לו, לא נכפלו בנותיו, ולריו"ח נכפלו ביופיים). ובר קפרא אמר שכמו שא"א לעולם בלי בסם ובורסי ומ"מ אוי למי שהוא בורסי, כך אוי למי שבניו נקבות.

וד' ברך את אברהם בכל - לר"מ היינו שלא היתה לו בת, ולר"י שהיתה לו בת, ולאחרים היתה לו בת ושמה בכל, ולר"א המודעי היתה איצטגינות בליבו וכל המלכים היו משכימים לפתחו ליטול ממנו עצה, ולרשב"י היתה תלויה אבן טובה בצווארו, והיתה מרפאה את הרואה אותה ואף שעד יעקב לא היה חלושה, י"ל דאיידי בחולי שע"י מכה, או שהכונה שלא היה חולי של מיתה. תוס'. (וכשנפטר אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה), וי"מ שנתברך שלא מרד עשיו בימיו, ושעשה ישמעאל תשובה בימיו (דכתיב "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", שהקדים ישמעאל את יצחק לפניו, ולכן כתיב בישמעאל ויגוע וימת, כמו שכתוב בצדיקים).

ביום שנפטר אברהם אבינו עשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים כדי לנחם את יצחק, י"מ משום שאין לה פה כאבל שאינו מדבר, וי"מ משום שהיא מגולגלת כמו אבילות שמוגולת על כל באי עולם, ונ"מ אם מועיל לנחם בביצים. ובאותו יום בא עשיו על נערה מאורסה ואע"פ שלא נצטוו מ"מ מכוער הוא הדבר. תוס'. והרג את הנפש וכפר בעיקר ובתחית המתים וביזה את הבכורה את העבודה שהיא בכבודו.

י"ז. אברהם יצחק ויעקב הם הג' שהטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב, (ואיוב לא הטעימן הקב"ה מעין עוה"ב אלא בחד מילתא. תוס'). ולא שלט בהם יצר הרע, (וי"א שגם בדוד לא שלט יצר הרע), והיינו שכיון שראה הקב"ה שהם דוחקים עצמם להתרחק מן העבירה, סיעם שמכאן ואילך לא ישלט בהם היצר הרע, ולא שלט בהם מלאך המות אלא מתו בנשיקה על פי שכינה, וכן במשה אהרן ומרים, ובששה אלו לא שלטה רימזה שאין הרימה באה אלא מטיפה מרה המטפטפת מסכניו של מלאך המות, וכן בבנימין, וי"א שאף בדוד לא שלטה רימזה, וכתבו התוס' שאף שמי שאין לו קנאה אין עצמותו נרקבים, מ"מ שולטת בו רימה.

ארבעה מתו בעטיו של נחש שבגלל עצתו נגזרה מיתה, בנימין עמרם ישי וכלאב בן דוד.

לפרטים על נקודות ההפצה, או לקניית שאר החוברות

נא להתקשר ל-052-7692282.

ניתן לקבל את הגיליונות בדואר (בתשלום)

או בפקס, או במייל (חינם) -A0527692282@gmail.com